

Каталогизација - скрипта

Проф. др. Гордана Рудић

Обавезна литература:

1. Рудић, Г. (2018). Каталогизација у теорији и пракси. Сомбор: Педагошки факултет.

Додатна литература:

1. Međunarodni standardni bibliografski opis : (ISBD). (2016). Beograd: Narodna biblioteka Srbije.
2. Јанчић, С., Савић, А. (2018). Каталогизација монографских извора. Београд: Народна Библиотека Србије.
3. UNIMARC Concise Bibliographic Format. (2008). Доступно на <https://archive.ifla.org/VI/8/unimarc-concise-bibliographic-format-2008.p>

Библиотечно-информациону грађу и изворе чине информациони извори у којима су информације забележене на различитим материјалима и медијима.

Библиотечки каталози су сређени пописи библиотечно-информационе грађе и извора и основни су информациони инструменти библиотека. Они садрже метаподатке о свакој јединици библиотечно-информационе грађе и извора. Посредством каталога, корисници имају могућност да се информишу о садржини библиотечких фондова, да их претраже, а самим тим и да им приступе и користе их. Библиотечки фондови могу да садрже различите врсте грађе и извора: монографску грађу, серијске публикације и континуиране изворе, картографску грађу, некњижну грађу, штампане музикалије, стару (антикварну) књигу и електронске изворе.

Каталогизација представља обраду свих врста библиотечке грађе и извора према међународно усвојеним стандардима, при чему се формира њихов каталожско-библиографски опис. Каталожско-библиографски опис садржи све податке о публикацији који омогућују њену идентификацију.

Реч каталог је настала од грчке речи *κατάλογος* (каталогос), што значи списак, попис, набрајање. Према томе, библиотечки каталог представља попис грађе и материјала који библиотека поседује или њима располаже.

Врсте каталога

Каталог може бити израђен у различитим облицима и на различитим медијима: у облику књиге, свеске, блока, скупа листића (лисни каталози), у облику електронске базе података (електронски каталог). Најстарији каталози били су израђивани на глиненим плочицама и свицима. Каталози у облику књиге, прво су били рукописни, а затим штампани. Штампани књижни каталози су били погодни јер су се могли штампати у више примерака и једноставно дистрибуирати, и на тај начин обавештавати кориснике о фондовима. Међутим, развој штампарија утицао је на повећање библиотечких фондова, због чега су се каталози морали често допуњавати и ажурирати те је штампани књижни каталог постао компликован за одржавање. Лисни каталог показао се веома погодним за ажурирање и одржавање, и био је доминантан у употреби све до појаве и развоја електронских каталога у 20. веку. Настанак електронских каталога, посебно након појаве интернета и формирања онлајн каталога, омогућио је веома брзо и једноставно претраживање фондова библиотека и велику уштеду времена и материјалних средстава.

Према начину представљања фондова, каталози се деле на **формалне** и **стварне**.

У формалним каталозима грађа се систематизује према описним тј. формалним елементима и у њих спадају **алфаветски (именски)** и **топографски (месни, инвентарни)** каталози. Алфаветски каталог је основни каталог сваке библиотеке и основни принцип систематизације грађе у њему је азбучни или абецедни редослед приступних тачака (тј. одредница које могу бити индивидуалне, колективне, стварне и формалне). Топографски каталог је интерни каталог библиотеке који систематизује

грађу према одредници коју чини сигнатура публикације (ознака која указује на смештај публикације на полицама). Овај каталог прати смештај библиотечког фонда.

Стварни каталози систематизују грађу према садржини публикација. Деле се на **стручне** и **предметне** каталоге.

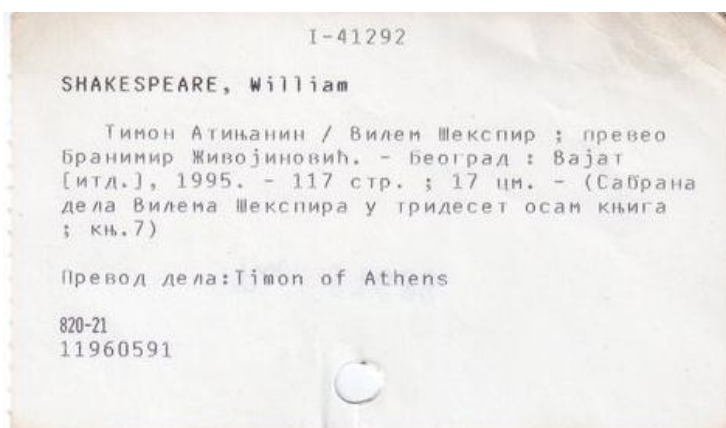
У лисним каталозима, свака наведена врста каталога се формира посебно. Алфаветски каталог се обавезно формира у свакој библиотеци. Формирање стварних каталога није обавезно, али је данас уобичајено, јер се помоћу њих омогућава већа информативност и повезаност система каталога и самим тим олакшава корисницима претраживање и коришћење фондова библиотеке.

У електронском каталогу све поменуте одреднице које се додељују одређеној публикацији припадају њеном библиографско-каталожком запису и претраживе су. Претраживањем овог каталога корисник може пронаћи публикацију по свим одредницама, али и многим другим подацима. Може се рећи да су у електронском каталогу обједињени формални и стварни каталози.

Основне јединице лисног и електронског каталога

Основна јединица лисног каталога је **каталожки листић** који садржи одредницу и библиографски (каталожки) опис. **Одредницу** чини скуп речи којима се одређује место каталожке јединице у каталогу и према којој се публикација може пронаћи. Каталожки листићи се ређају у лисном каталогу према азбучном/абecedном редоследу одредница. **Библиографски опис** садржи податке потребне за идентификацију публикације (наслов, ауторе, податке о месту и години издања и слично). Библиографски опис врши се према правилима одређеним међународним стандардом чији је назив: ISBD - Међународни стандардни библиографски опис (ISBD – International Standard Bibliographic Description).

На следећој слици приказан је каталожки листић на коме је описана публикација према ISBD стандарду:

Електронски каталог библиотеке формира се слично као и лисни. Сваку публикацију коју библиотека поседује у лисном каталогу представља једна каталожка јединица, док је у електронском каталогу представља један библиографски запис. Дакле, основна јединица електронског каталога је **библиографски запис**. Скуп свих библиографских записа једне или више библиотека, чини библиографску базу података која је основа електронског каталога и на основу које се формира апликација за корисничко претраживање.

Библиографски запис садржи податке за идентификацију публикације који се уносе у неки од формата за размену података у машински читљивом облику, на пример, UNIMARC формату. Тиме је олакшано њихово претраживање и представљање у различитим облицима приказа. Публикација се може пронаћи претраживањем великог броја података, а не само одредница као у случају лисног каталога.

Претраживање каталога

Претраживање лисног каталога

Претраживање лисног каталога врши се према одредници која одређују место каталожке јединице у систему каталога. Под једном одредницом окупљене су и главне и помоћне каталожке јединице и поређане су по азбучном или абecedном редоследу. Редослед каталожких јединица у лисном каталогу је прецизно утврђен.

Претраживање електронског каталога

Уколико библиотека поседује електронски онлајн каталог (OPAC - Online Public Access Catalogue), њени корисници користе апликације за корисничко претраживање. Претраживањем ових каталога, корисници добијају различите извештаје о публикацијама. Извештаји о резултатима претраживања најчешће су дати у више различитих приказа. Корисници у већини случајева не познају формате и стандарде за библиографску обраду публикација, па су и прикази резултата претраживања прилагођени томе. То значи да јавни каталози увек нуде извештаје где су елементи описа публикација дати на језику библиотечког центра (експлицитно је наведен аутор, наслов, година издања итд.). Осим таквог извештаја, врло често се нуди и извештај у облику каталожког листића, али и приказ по UNIMARC формату.

На следеће три слике дати су извештаји о пронађеној публикацији у три облика: сажети, детаљни и пуни приказ (приказ по UNIMARC формату).

1. Сажети приказ

OGNJANOVIĆ, Srđan: Matematika 4, Beograd: Krug, 1999
X-II-124823

2. Детаљни приказ

Autor:	OGNJANOVIĆ, Srđan IVANOVIĆ, Živorad
Naslov:	Matematika 4
Mesto izdavanja:	Beograd
Izdavač:	Krug
Godina izdavanja:	1999
Broj strana:	224 str.
Dimenzije:	24 cm
ISBN:	86-7136-065-2
UDK:	37.016:51(075.3)(076.1/.2)
Signatura:	X-II-124823

3. Пуни приказ

```
001 ## [7]ca[a]c[b]a[c]m[d]0[e]101620
010 ## [a]86-7136-065-2
100 ## [c]1999[h]scr
101 0# [a]scc
102 ## [a]yug
105 ## [a]d
200 0# [a]Matematika 4[e]zbirka zadataka i testova za
IV razred gimnazija i tehničkih škola[f]Srđan
Ognjanović, Živorad Ivanović[g][crteži Gordana Lazić]
205 ## [a]8. prerađeno izd.
210 ## [a]Beograd[c]Krug[d]1999
215 ## [a]224 str.[c]graf. prikazi[d]24 cm
300 ## [a]Ćir.
606 ## [a]MATEMATIKA[w]Zadaci[w]Srednjoškolski
udžbenici
675 ## [a]37.016:51(075.3)(076.1/.2)[b]37
700 #1 [4]070[a]OGNJANOVIĆ[b]Srđan
701 11 [4]071[a]IVANOVIĆ[b]Živorad
702 11 [4]440[a]LAZIĆ[b]Gordana
992 ## [6][b]0mp
992 ## [6][b]skrrada1610
```

UNIMARC формат

Библиографски запис садржи податке неопходне за библиографски опис дела. Подаци су распоређени у структурирану шему тако да сваки одређени елеменат библиографског описа (аутор, наслов, место издања и сл.) припада одређеном потпољу поља које је предвиђено за унос датог податка. На тај начин је омогућено машинско интерпретирање значења или вредности одређеног податка и његово претраживање. Шема у коју се уносе библиографски подаци зове се библиографски формат. У библиотечко-информационим системима изабрани библиографски формат се имплементира у едитор за обраду библиографске грађе. Каталогизатор посредством едитора за обраду библиографске грађе уноси елементе библиографског описа одређене публикације или извора и на тај начин формира библиографски запис.

Структура UNIMARC формата

Структуру UNIMARC формата чине поља која се састоје од потпоља и идентификатора. Поља су груписана у десет блокова:

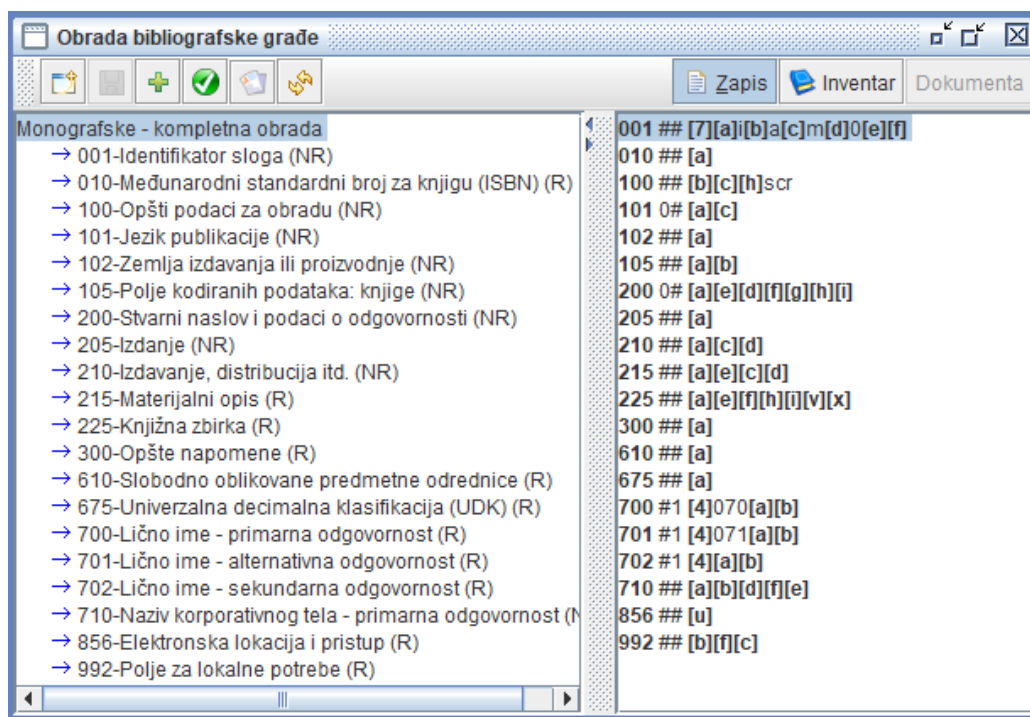
- 0 – блок за идентификацију,
- 1 – блок кодираних информација,
- 2 – блок главног описа,
- 3 – блок напомена,
- 4 – блок за повезивање,
- 5 – блок сродних наслова,
- 6 – блок садржајне анализе,
- 7 – блок података о одговорности,
- 8 – блок за међународну употребу,

9 – блок за националну употребу.

Поља се идентификује ознаком од три цифре, где прва цифра означава блок коме припада дато поље. Свако поље садржи одређен скуп потпоља и може да садржи највише два идентификатора. У потпоља се уносе библиографски подаци, док идентификатори ближе одређују садржај поља. Идентификатор потпоља је један алфанумерички знак, а садржај потпоља је текст који чини одређени библиографски податак.

Едитор за обраду библиографске грађе заснован на UNIMARC формату

Сваки библиотечко-информациони систем има имплементиран и едитор за обраду библиографске грађе (за каталогизацију). Едитори за обраду библиографске грађе према UNIMARC формату имају исте или сличне функционалности. Унос библиографских података врши се у иста поља и потпоља која се могу умножавати уколико стандард предвиђа њихову поновљивост, запис се може снимати, поново едитовати и слично. Едитори се могу разликовати у изгледу екранских форми и имплементацији функција едитора у смислу лакшег и једноставнијег коришћења. У наредном делу укратко су описани изглед и функције едитора за обраду библиографске грађе у библиотечко-информационом систему БИСИС. У овом систему, едитор за обраду библиографске грађе је вертикално подељен на два дела: стабло формата и стабло записа.

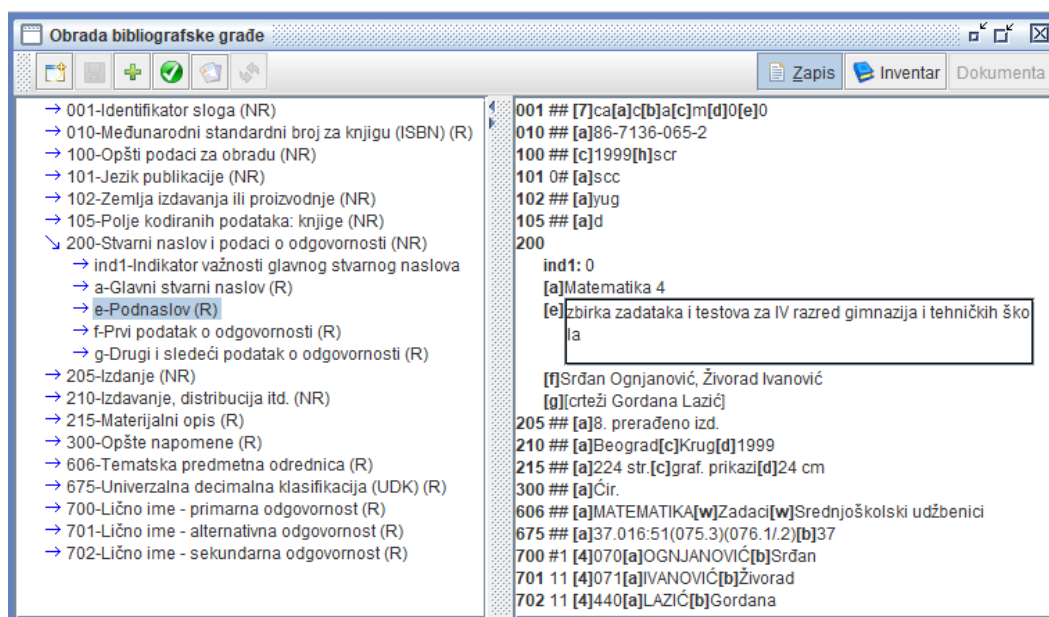
У левом делу едитора приказано је стабло формата UNIMARC у којем каталогизатор има преглед оних поља које унапред изабере за одређени тип обраде. То значи да каталогизатор, према типу публикација које обрађује, може да изабере скуп поља и потпоља који су му потребни и који ће бити приказани у стаблу формата. Уколико је за обраду неке публикације потребно додати неко поље које није у изабраном скупу, то је могуће једноставно учинити кликом на дугме . Помоћу стабла формата каталогизатор може у сваком тренутку да види називе поља и потпоља, као и податак о

њиховој поновљивости. Уколико се поље може поновити више пута у запису, или потпоље више пута у пољу, они су поновљиви и означени са (R) поред свог назива. У случају да се поља или потпоља не могу понављати, означени су са (NR) (ознаке R и NR су формиране од почетних слова речи repeatable и not repeatable). Кликом на одређено поље, приказују се потпоља и индикатори који му припадају (поље 200 на слици).

- Monografske - kompletna obrada
  - 001-Identifikator sloga (NR)
  - 010-Međunarodni standardni broj za knjigu (ISBN) (R)
  - 100-Opšti podaci za obradu (NR)
  - 101-Jezik publikacije (NR)
  - 102-Zemlja izdavanja ili proizvodnje (NR)
  - 105-Polje kodiranih podataka: knjige (NR)
  - ↳ 200-Stvarni naslov i podaci o odgovornosti (NR)
    - ind1-Indikator važnosti glavnog stvarnog naslova
    - a-Glavni stvarni naslov (R)
    - d-Uporedni stvarni naslov (R)
    - e-Podnaslov (R)
    - f-Prvi podatak o odgovornosti (R)
    - g-Drugi i sledeći podatak o odgovornosti (R)
    - h-Oznaka dela (R)
    - i-Stvarni naslov dela (R)
  - 205-Izdanje (NR)
  - 210-Izdavanje, distribucija itd. (NR)
  - 215-Materijalni opis (R)
  - 225-Knjižna zbirka (R)
  - 300-Opšte napomene (R)
  - 610-Slobodno oblikovane predmetne odrednice (R)
  - 675-Univerzalna decimalna klasifikacija (UDK) (R)
  - 700-Lično ime - primarna odgovornost (R)
  - 701-Lično ime - alternativna odgovornost (R)
  - 702-Lično ime - sekundarna odgovornost (R)
  - 710-Naziv korporativnog tela - primarna odgovornost (NR)
  - 856-Elektronska lokacija i pristup (R)
  - 992-Polje za lokalne potrebe (R)

У десном делу едитора приказано је стабло библиографског записа. У овом стаблу налази се исти скуп поља и потпоља као у стаблу формата, с тим што су овде приказани и библиографски подаци које каталогизатор уноси. Кликом на одређено поље, приказују се његова потпоља једно испод другог, док се кликом на потпоље аутоматски отвара едитор за унос података (текст-едитор). Едитор за унос података у одређено потпоље се не отвара у посебној екранској форми, већ се налази у оквиру стабла записа. На овај начин каталогизатору је омогућено да у сваком тренутку рада за запису има целовит преглед на све, до тог тренутка, унете податке. У примеру на следећој слици, приказан је текст-едитор за потпоље *e* поља 200.

Алфаветски каталог

Алфаветски каталог је **основни каталог сваке библиотеке**. Формира се на основу утврђених, јединствених каталожких принципа (правила и стандарда). Кориснику пружа информације о томе

- да ли библиотека поседује одређену публикацију,
- која издања, преводе и прераде једног дела библиотека поседује, као и
- која дела једног аутора постоје у библиотеци.

Алфаветски каталог по свом обиму може бити општи (уколико пописује целокупан фонд библиотеке), посебни тј. специјални (уколико пописује одређену врсту библиотечке грађе, рецимо монографске публикације) и главни (уколико пописује највећи део фонда).

Алфаветски каталог монографских публикација приказује највећи део фонда - фонд монографских публикација. Издавање монографских публикација је закључено у једној свесци или се употпуњава у ограниченом броју свезака.

За сваку публикацију или извор који библиотека поседује или користи, формира се каталожка јединица лисног каталога или библиографски запис електронског каталога. Пример библиографског описа који је наведен у каталожком листићу:

АНДРИЋ, Иво, 1892-1975

На Дрини ћуприја / Иво Андрић. – 4. Изд. – Горњи Милановац : Прима, 2017 (Горњи Милановац : NBS graf). – 294 стр. ; 21 cm. – (Библиотека за децу и младе : у 100 књига)

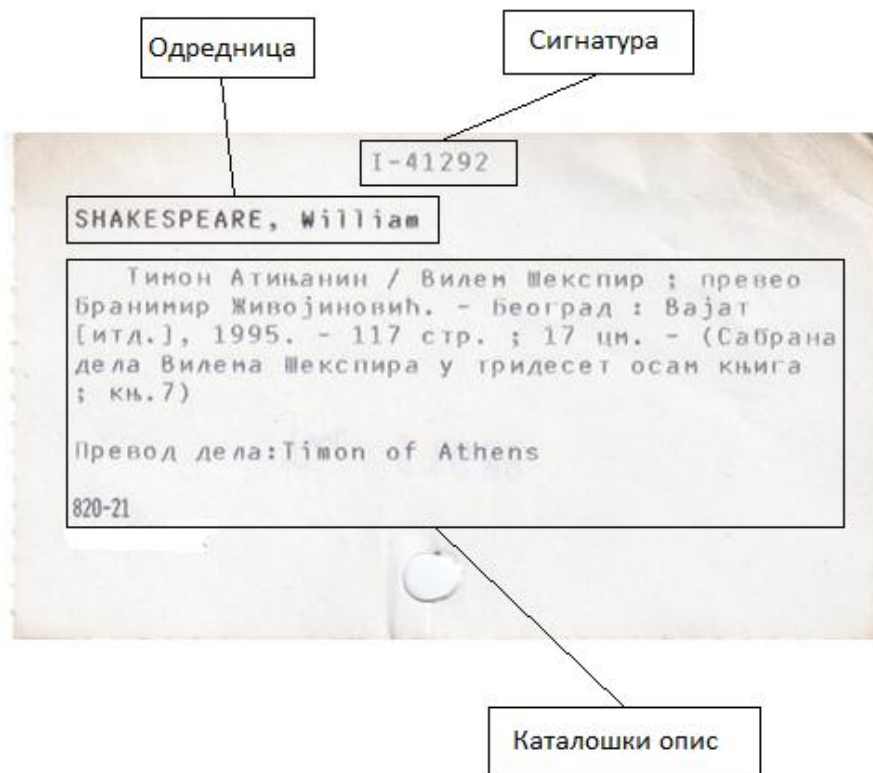
Пример библиографског описа у библиографском запису:

Ознака поља	вредности индикатора	ознаке потпоља датог поља и подаци који се у њих уносе

200	0#	[a]На Дрини ћуприја [f]Иво Андрић
205	##	[a]4. изд.
210	##	[a]Горњи Милановац [c]Прима [d]2017 [e]Горњи Милановац [g]NBS graf
215	##	[a]294 стр. [d]21 cm
225	1#	[a]Библиотека за децу и младе [e]у 100 књига
700	#1	[a]Андрић [b]Иво [f]1892-1975 [4]070-autor

Каталожка јединица

Основни елемент лисног алфабетског каталога који садржи одговарајуће податке о одређеној публикацији је **каталожка јединица**. Она садржи податке који идентификују публикацију и одређују јој место у каталогу и који се наводе према утврђеном распореду и редоследу. Израђује се на **каталожком листићу** међународног формата (12,5 x 7,5 cm) који је подељен на два неједнака дела. У горњи, мањи део, пише се одредница, која представља скуп речи чији је задатак да одреде место каталожке јединице у систему каталога. Поред одреднице, у горњи део уписује се и сигнатура која одређује топографски смештај публикације. У доњи, већи део, уноси се каталожки опис, који садржи податке потребне за идентификацију публикације. Текст каталожког описа почиње испод четвртог слова одреднице. Уколико елементи описа не могу да стану на један листић, преносе се на следећи. Листићи се нумеришу, а на сваком се понавља одредница и сигнатура.

Врсте каталошких јединица

Према задацима и обиму каталошке јединице могу бити: главне, јединствене и помоћне.

Главне каталошке јединице садрже све елементе потребне за идентификацију публикације (одредницу и потпун каталошки опис).

Пример.

АНТИЋ, Мирослав
Плави чуперак : избор песама / Мирослав Антић ;
[приредила Добрила Летић ; илустровао Мирко Стојнић]. –
[3. изд.]. – Нови Сад : Змај, 1998 (Нови Сад : Алфаграф). –
70 стр. : илустр. ; 17 cm . – (Едиција Књиге мог детињства.
Коло 7)

Јединствене каталошке јединице поред одреднице и потпуног каталошког описа садрже и одреднице помоћних каталошких јединица.

Пример.

АНТИЋ, Мирослав
Плави чуперак : избор песама / Мирослав Антић ;
[приредила Добрила Летић ; илустровао Мирко Стојнић]. –
[3. изд.]. – Нови Сад : Змај, 1998 (Нови Сад : Алфаграф). –
70 стр. : илустр. ; 17 cm . – (Едиција Књиге мог детињства.
Коло 7)
1. ЛЕТИЋ, Добрила, прир. 2. СТОЈНИЋ, Мирко, илустр.

Помоћне каталошке јединице садрже одредницу и скраћени каталошки опис. Оне обезбеђују спровођење упутно-информативног система у каталогу. Према својој намени деле се на: споредне, аналитичке, опште и унакрсне, заједничке и прегледне.

Споредне (или упутне) каталошке јединице се заснивају на каталошком опису главне каталошке јединице, али под другом одредницом. Најчешће за одредницу имају име особе која нема примарну одговорност у настанку дела, већ алтернативну или секундарну. Тада се помоћу скраћенице в. (види) упућују на јединствену одредницу за дато дело. На пример, дело које су створила два аутора има јединствену индивидуалну одредницу формирану од имена првог аутора. Да би се у каталогу истакло ауторство другог аутора, формира се споредна помоћна каталошка јединица у којој је одредница име другог аутора.

Пример. Главна каталошка јединица:

ШЕКСПИР, Виљем, 1564-1616
Хамлет : краљевић Данске / Виљем Шекспир ;
превео Светислав Стефановић. – Београд : [б. и.], 1938
([б.м. : б.и.]. – XXVIII, 185 стр. ; 18 cm

Споредна каталожка јединица:

СТЕФАНОВИЋ, Светислав, прев.

в.

ШЕКСПИР, Виљем, 1564-1616

Хамлет : краљевић Данске / Виљем Шекспир. –
Београд : [б. и.], 1938

Аналитичке помоћне каталожке јединице (или аналитичке упутнице) се израђују за садржајно-самосталне радове једног или више аутора. Уколико је у једној публикацији објављено више различитих (садржајно-самосталних) радова, потребно је омогућити да сваки такав рад буде претражив у каталогу. То се постиже употребом аналитичких помоћних каталожких јединица.

Пример. Главна каталожка јединица:

ЛУКИЋ, Драган

Дечаци, девојчице и одрасли / Драган Лукић. Школа
за јунаке / Небојша Николић ; [приредио Бранко
Јовановић]. – Београд : Индустродидактика, 1971. – 118

Аналитичка каталожка јединица:

НИКОЛИЋ, Небојша

Школа за јунаке / Небојша Николић

у

ЛУКИЋ, Драган

Дечаци, девојчице и одрасли / Драган Лукић

Опште и унакрсне упутне каталожке јединице омогућују повезивање више различитих одредница или публикација.

Опште упутне каталожке јединице (или опште упутнице) упућују са једне одреднице на другу, односно са неусвојене одреднице на усвојену јединствену одредницу. Израђују се за све облике имена индивидуалног аутора или назива колективног тела који се разликује од облика у јединственој одредници. Неусвојена одредница и одредница на коју се упућује повезује се изразом *види* (или скраћено *в.*).

Пример. За дела Оскара Вајлда (Oscar Wilde) у каталогу са ћириличном одредницом, усвојена индивидуална одредница је ВАЈЛД, Оскар. За неусвојени облик имена УАЈЛД, Оскар формира се општа упутница:

УАЈЛД, Оскар

в.

ВАЈЛД, Оскар

Унакрсне упутне каталожке јединице (унакрсне упутнице) међусобно повезују различите јединствене одреднице изразом *види и*, и на тај начин упућују корисника на друга, слична дела која постоје у фонду библиотеке.

Пример.

ДРЖАВНИ осигуравајући завод (Београд)
види и
ЗАЈЕДНИЦА осигурања имовине и лица „Дунав“

Заједничке (скупне) каталожке јединице дају преглед свих публикација које припадају ограниченој издавачкој целини (на пример, сабрана дела једног аутора или дела разних аутора са сродном тематиком). Такође, дају и преглед низа публикација чије издање није закључено (у том случају се каталожка јединица допуњава након издања сваке нове публикације).

Пример.

МИЉКОВИЋ, Бранко, 1932-1986
Сабрана дела / Бранко Миљковић. – Ниш : Градина,
1972.- 5 књ. ; 20 cm
Књ. 1: Ватра и ништа
Књ. 2: Орфичко завештање : песме
Књ. 3: Преводи : руски песници, француски песници,
остали песници
Књ. 4: Критике : са делима и ауторима, о песничкој
уметности, прилози

Прегледне каталожке јединице поред јединствене (усвојене) одреднице за индивидуалног аутора садрже и упутне одреднице са псеудонимима, шифрама и иницијалима којима су се аутори потписивали. За колективна тела, садрже преглед осталих назива под којима су објављивали.

Пример.

НУШИЋ, Бранислав
> БЕН-АКИБА

Одреднице

Одредница је једна или више речи које одређују место каталожке јединице у систему алфаветског каталога. **Редалица** је прва реч одреднице и она се графички истиче.

Приликом формирања одреднице потребно је следити **принцип једнообразности и доследности**. То значи да се једнообразно одређује јединствена (усвојена) одредница која представља утврђени облик имена аутора (индивидуалног или колективног) и доследно примењује за сва дела у којима се дати аутор појављује као аутор, коаутор или сарадник. На овај начин се под једном одредницом у каталогу окупљају сва дела у чијем настанку је дати аутор имао неку улогу. Избор и формулисање јединствене

одреднице, као и доследно спровођење усвојеног облика, од великог су значаја за информативност и целовитост алфабетског каталога.

Одредница се увек пише савременим правописом, у номинативу. За лична имена, пише се у инверзији (прво презиме, па онда име). Одредница се пише писмом који усвоји библиотечки центар. Без обзира на то које је писмо у одредници прихваћено, битно је његово доследно спровођење у систему каталога. У каталозима са ћириличном одредницом, имена страних аутора или колективних тела која се у оригиналу пишу латиницом, дају се у усвојеној фонетској транскрипцији (онако како се изговарају на језику библиотечног центра). У латиничној одредници спроводи се принцип транслитерације (дословно преношење нелатиничног писма на латиницу).

У зависности од тога који елементи улазе у састав одреднице, она може бити: **индивидуална** (чини је име индивидуалног аутора), **колективна** (назив колективног тела које се у каталожком смислу сматра аутором публикације), **стварна** (стварни наслов, односно почетак стварног наслова) и **формална** (скуп речи које карактеришу врсту дела).

Јединствена индивидуална одредница

Индивидуалну одредницу чини име физичке особе која се сматра творцем дела, односно, особе која је у највећој мери одговорна за настанак дела. Име индивидуалног аутора у одредници наводи се увек у истом, утврђеном и јединственом облику, чак и ако је другачије наведено на публикацији. Помоћу индивидуалне одреднице, у каталогу се на једном месту окупљају сва дела једног аутора, што је један од основних задатака каталога.

Пример.

КОСТИЋ, Лаза, 1841-1910

Плетисанке : песме / Лаза Костић ; избор и предговор
Васко Попа ...

При формулисању индивидуалне одреднице, основни задатак је утврђивање тачног и што потпунијег имена аутора. Уколико име није потпуно прецизно наведено у публикацији, потребно је разрешити иницијале или непотпуна имена, или утврдити псеудониме аутора. Такође, према усвојеном писму одреднице потребно је извршити транскрипцију, односно транслитерацију.

Појам индивидуалног ауторства

Индивидуално ауторство у каталожком смислу подразумева физичку особу која има примарну одговорност у настанку дела. Основни критеријум за одређивање ауторства је удео који је особа имала у изради дела. Индивидуалним аутором у каталожком смислу сматра се:

- аутор дела
- особа која је сабрала и обрадила грађу за речник, библиографију, лексикон, енциклопедију, каталог
- особа чија се жива реч издаје без битних измена (говор, предавање, реферат, интервју)
- особа чија се преписка издаје
- особа која је прерадила или драматизовала неко дело, написала сценарио или стрип према неком делу

- ликовни уметник чије се репродукције објављују
- аутор текста уз музичко дело које се издаје као самостална публикација
- аутор техничког нацрта, идејних скица, руководиоца пројекта
- особа која је израдила опсежан коментар који чини битнији део публикације (уз закон или другу врсту службених акта)
- аутор географских, геофизичких, геолошких, археолошких и других карата

Правила за утврђивање јединствене индивидуалне одреднице

Ако се име аутора састоји од личног имена и презимена, јединствену редалицу чини презиме. У том случају, индивидуална одредница је облика: ПРЕЗИМЕ, Име. За ауторе чија се имена састоје од више презимена, више личних имена, псеудонима, чланова или предлога, патронимика и слично, постоје правила за утврђивање јединствене индивидуалне одреднице. У наставку текста ће бити наведена правила за утврђивање јединствене индивидуалне одреднице за оне облике имена аутора који се у пракси чешће појављују.

За ауторе са **вишечланим презименом**, редалицу чини први саставни део презимена. За остале саставне делове презимена се израђује општа упутна каталожка јединица. У библиографском запису, поље 900 користи се за унос других облика индивидуалних имена.

Пример. Јединствена одредница: БРЛИЋ-Мажуранић, Ивана
Одредница опште упутнице: МАЖУРАНИЋ, Ивана Брлић-

700	#1	[a]Брлић-Мажуранић [b]Ивана
900	#6	[a]Мажуранић [b]Ивана Брлић-

Уколико се уз име и презиме аутора појављује **додатак** који указује на место карактеристично за аутора (његово порекло, место рада и сл.), он се третира као део презимена.

Пример.

На публикацији: Сима Милутиновић Сарајлија
Јединствена одредница: МИЛУТИНОВИЋ Сарајлија, Сима

Да би се разликовали аутори који имају **идентична имена и презимена**, иза личног имена додаје се неко лично обележје као што су ознака звања, занимања, година рођења и/или смрти.

Примери. ЈОВАНОВИЋ, Петар, доктор

700	#1	[a]Јовановић [b]Петар [c]доктор
-----	----	---------------------------------

ЈОВАНОВИЋ, Петар, 1937-1978

700	#1	[a]Јовановић [b]Петар [f]1937-1978
-----	----	------------------------------------

ИЛИЋ, Војислав, млађи

700	#1	[a]ИЛИЋ [b]Војислав [c]млађи
-----	----	------------------------------

Патронимик је име изведено од очевог имена. Не сматра се саставним делом презимена и наводи се иза личног имена. Исти поступак се спроводи уколико аутор користи **средње име**.

Примери.

1. На публикацији: Вук Стефановић Караџић
Јединствена одредница: КАРАЏИЋ, Вук Стефановић
2. На публикацији: Антон Павлович Чехов
Јединствена одредница: ЧЕХОВ, Антон Павлович
3. На публикацији: Бранко В. Радичевић
Јединствена одредница: РАДИЧЕВИЋ, Бранко В.

Код **презимена са сталним атрибутом**, атрибут се третира као саставни део презимена. Атрибути који се појављују у српским презименима су Аџи, Дели, Кара, Кнез, Поп, Узун, Хаџи, Цинцар, Чолак, итд. У страним презименима појављују се атрибути А', Мс, Мас, О', Пара, San, Saint, Santa, Szent итд.

Примери.

1. На публикацији: Милан Хаџи Васић
Јединствена одредница: ХАЏИ ВАСИЋ, Милан
2. На публикацији: Antoine de Saint-Exupery
Јединствена одредница: SAINT-EXUPERY, Antoine de или
СЕНТ-ЕГЗИПЕРИ, Антоан де

Уколико је аутор познат првенствено по свом **личном имену**, јединствену редалицу чини лично име. Иза имена се наводи презиме аутора уколико је познато, а за презиме се израђује општа упутна каталожка јединица. Средњовековна имена се често састоје од рођеног имена и надимка и у том случају рођено име чини редалицу.

Примери.

1. На публикацији: Leonardo da Vinci
Јединствена одредница: LEONARDO da Vinci или
ЛЕОНАРДО да Винчи
2. На публикацији: Константин Филозоф
Јединствена одредница: КОНСТАНТИН Филозоф

Ако је аутор првенствено познат по свом **псеудониму**, за одредницу се узима псеудоним док се за право име и презиме израђује општа упутна каталожка јединица. Обрнуто, уколико се аутор у току рада служио псеудонимом, али је познатији по правом имену, за јединствену одредницу се узима право име, док се за псеудоним израђује општа упутница.

Примери.

1. Јединствена одредница (псеудоним): ГОРКИ, Максим
Одредница опште упутнице (право име): ПЕШКОВ, Алексеј Максимович
2. Јединствена одредница (право име): МАРКОВИЋ, Слободан
Одредница опште упутнице (псеудоним): МАРКОНИ, Либеро

Уколико аутор **промени презиме или лично име**, преведе га на други језик или га прилагоди другом језику, за јединствену одредницу узима се име под којим је аутор познатији.

Пример.

- Јединствена одредница (промењено име): ДАНИЧИЋ, Ђура
Одредница опште упутнице (рођено име): ПОПОВИЋ, Ђорђе

Код **презимена са префиксом** у виду члана или предлога, или истовремено и члана и предлога, обично се ставља облик који је прихваћен у земљи којој аутор припада или језику којим се аутор служи.

Код **француских презимена** префикс сачињен од члана (le, la) или сажетог предлога и члана (du, des) чине саставни део презимена и са њим сачињавају редалицу. Префикс сачињен од предлога (de) не улази у састав презимена.

Примери.

1. На публикацији: Marie-Madelaine La Fayette
Јединствена одредница: LA FAYETTE, Marie-Madelaine или
ЛА ФАЈЕТ, Мари-Мадлен
2. На публикацији: Jean de la Bruyere
Јединствена одредница: LA BRUYERE, Jean de или
ЛА БРИЈЕР, Жан де
3. На публикацији: Honoré de Balzac
Јединствена одредница: BALZAC, Honoré de или
БАЛЗАК, Оноре де

Код **италијанских презимена** префикс се углавном сматра саставним делом презимена.

Пример.

- На публикацији: Salvatore di Giacomo
Јединствена одредница: DI GIACOMO, Salvatore или
ДИ ЂАКОМО, Салваторе

Код **шпанских презимена** префикс у облику члана (la) је саставни део презимена, док префикс састављен од предлога (de) или предлога и члана (de la) не улази у редалицу.

Примери.

1. На публикацији: Giorgio la Pira
Јединствена одредница: LA PIRA, Giorgio или
ЛА ПИРА, Ђорџо
2. На публикацији: José María de Pereda
Јединствена одредница: PEREDA, Jean José María de или
ПЕРЕДА, Хосе Марија де

Код **немачких презимена** префикс који се састоји од предлога и члана, а писан је као једна реч, третира се као саставни део презимена (vom, zur). Префикси који се састоје од предлога или члана или предлога и члана писана одвојено, нису саставни део презимена (von, der, von der).

Примери.

1. На публикацији: Jürgen vom Scheidt
Јединствена одредница: VOM SCHEIDT, Jürgen или
ФОМ ШАЈТ, Јирген
2. На публикацији: Eduard von Kählig
Јединствена одредница: KÄHLIG, Eduard von или
КЕЛИГ, Едуард фон

Ако публикација садржи **садржајно самосталне радове једног аутора**, јединствену индивидуалну одредницу чини име тог аутора.

Пример.

АНДРИЋ, Иво

Ex ponto; Немири; Лирика / Иво Андрић ...

Ако публикација садржи **садржајно самосталне радове више аутора, без заједничког стварног наслова**, јединствена одредница главне каталожке јединице се израђује на име првог аутора, док се за остале ауторе израђују споредне каталожке јединице.

Пример.

НИКОЛИЋ, Небојша

Школа за јунаке / Небојша Николић. Звончићи звоне / Ела Пероци; [поговор написао Мирко Петровић; текст илустровао Сава Николић] ...

Одреднице споредних каталожких јединица:

1. ПЕРОЦИ, Ела
2. ПЕТРОВИЋ, Мирко, пог.
3. НИКОЛИЋ, Сава, илустр.

Јединствена колективна одредница

Колективна одредница се састоји од назива колективног тела. Колективно тело је организована заједница физичких особа или организација која има одређени назив, дефинисану и организовану структуру и начин деловања. Колективна тела најчешће имају статус правног лица (предузећа, установе, друштвено-политичке заједнице, разне друштвене организације, научна и стручна друштва, институције итд.). У ширем смислу, колективним телом сматрају се и различити састанци (саветовања, симпозијуми, конгреси, изложбе, конгреси и друге манифестације које имају одређени назив).

Пример.

ЈУГОСЛОВЕНСКИ народни покрет „Збор“
И теби се обраћамо --- / [Југословенски народни покрет „Збор“] ...

У библиографском запису, подаци о јединственој колективној одредници уносе се у поље 710.

Појам колективног ауторства

Аутором публикације сматра се колективно тело ако оно у њој објављује:

- извештаје о свом раду, организацији и задацима
- акта и пословнике којима регулише своју делатност
- каталоге свога фонда или водиче кроз фонд, каталоге својих издања, производа, упутстава за руковање и употребу тих производа
- своје закључке и одлуке
- пописе особља и сарадника; пописе возних редова, тарифа и услуга
- планове и програме свога рада, наставне програме, програме за полагање испита, распоред предавања и сличне материјале
- конгреси, симпозијуми, саветовања, изложбе, спортске и друге манифестације сматрају се ауторима својих програма рада, зборника, резимеа и других материјала који представљају резултат рада састанка или припрему за њега.

Правила за утврђивање јединствене колективне одреднице

У јединственој колективној одредници колективно тело се наводи увек под истим називом, савременим правописом и у номинативу. Неопходно је одредити се за облик који је најпознатији корисницима. Ако се тај назив разликује од службеног назива, за службени назив се израђује општа упутна каталожка јединица. У библиографском запису, поље 910 користи се за унос других облика имена колективног тела (одредница опште упутнице).

Пример.

Јединствена колективна одредница: БОРБА (Београд)

Одредница опште упутнице (службени назив колективног тела):

НОВИНСКО-издавачко предузеће Борба

710	02	[а]Борба [с]Београд
910	02	[а]Новинско-издавачко предузеће Борба [с]Београд

Ако колективно тело има стално седиште карактеристично за његов рад, оно се наводи у округлим заградама. Уколико је назив седишта садржан у називу колективног тела као атрибут или је смисаоно повезан са њим, не наводи се поново.

Примери. НАРОДНА библиотека Србије (Београд)

МЕДИЦИНСКИ факултет (Нови Сад)

БЕОГРАДСКИ графички завод

САВЕЗ извиђача Сомбора

БИБЛИОТЕКА града Београда

Ако се у називу колективног тела налази име државе или покрајине на које се односи његово деловање, а сматра се да је географски назив карактеристичнији за рад тела него седиште, у одредници се изоставља назив седишта.

Примери. ЗАЈЕДНИЦА виших школа Србије

ШАХОВСКИ савез Војводине

Саставни делови назива колективног тела наводе се оним редоследом којим су дати у изворном облику.

Примери. ГРАЂЕВИНСКА радна организација “Рад” (Београд)

УНИВЕРЗИТЕТ “Светозар Марковић” (Крагујевац)

Уколико саставни део назива колективног тела чини неки карактеристични израз који одређује значај и задатак тела, довољно је у одредници навести карактеристични део назива, а за пуни назив се израђује споредна каталожка јединица.

Пример. На публикацији је наведена Фабрика термоенергетске и процесне опреме “Минелопрема” Панчево

Јединствена одредница: МИНЕЛОПРЕМА (Панчево)

Када се назив колективног тела састоји од акронима који може бити изговорен као једна реч и познатији је од пуног облика, јединствену одредницу чини акроним.

Пример.

На публикацији: БЕКО Београдска конфекција

Јединствена одредница: БЕКО (Београд)

Уколико је више колективних тела повезано организационо тако да између њих постоји хијерархијски однос и назив подређеног колективног тела је довољно јасан да се може идентификовати, одредницу чини назив подређеног тела.

Пример. На публикацији је наведен Грађевински факултет Универзитета у Београду - Институт за хидротехнику

Јединствена одредница: ИНСТИТУТ за хидротехнику (Београд)

Ако је назив подређеног тела недовољан за идентификацију, тада одредницу чини назив надређеног тела. Назив подређеног тела чини пододредницу којој претходи тачка. У случају друштвено-политичких организација, надређеним телом сматрају се организације на нивоу државе и републике. Организације на нивоу града и општине, као и органи друштвено-политичких организација сматрају се подређеним телима.

Примери.

БЕОГРАДСКА банка. Друга основна банка

САВЕЗ синдиката Србије. Општинска организација (Нови Сад)

САВЕЗ синдиката Србије. Председништво

Одредница са конгреса, симпозијума и других састанака

Колективна одредница за састанке формира се у зависности од тога да ли састанак има одређен назив којим се може идентификовати. Уколико састанак има назив који га може јасно идентификовати и при томе одређује врсту састанка и прецизира његову тему, онда је јединствену одредницу чини тај назив. Пододредница се формира тако што се у округлим заградама наведе редни број састанка, година и место одржавања у следећем облику: (редни број састанка ; година ; место одржавања). Ако састанак нема одређени назив, одредницу чини изворни назив колективног тела, док пододредницу чини врста састанка уз навођење редног броја, године и места одржавања на исти начин као и у претходном случају.

Примери.

1. SERBIAN Mathematical Congress (13 ; 2014 ; Vrnjačka Banja)
2. МЕЂУНАРОДНА научна конференција Отворен приступ знању у библиотекама (2012 ; Београд)
3. САВЕЗ библиотекара Југославије. Скупштина (6 ; 1975 ; Сарајево)

Јединствена стварна одредница

Јединствену стварну одредницу чини главни стварни наслов публикације за публикације које су анонимне. Стварна одредница се наводи на месту прописаном за почетак првог реда каталогског описа тј. испод четвртог слова замишљене одреднице. Прва реч стварног наслова (редалица) се тада графички истиче.

Пример.

НАРОДНЕ песме у записима XV-XVIII века : антологија / избор и предговор Мирослав Пантић ...
--

У библиографском запису, вредност 1 првог индикатора поља 200 (индикатор о важности главног стварног наслова) указује на то да је наслов унет у потпоље 200a истовремено и стварна одредница.

Када публикација садржи превод или ново издање савременог анонимног дела, главна каталогска јединица води се на главни стварни наслов те публикације. За јединствени (оригинални, уобичајени) наслов израђује се споредна каталогска јединица. Главни стварни наслов је наслов на насловној страни или њеној замени, тј наслов извора у оном облику у којем се он појављује у главном извору података. Под јединственим насловом подразумева се стварни наслов под којим је изашло прво

издање дела на изворном језику, или, ако је каталог са ћириличном одредницом, стварни наслов српског превода који је најпознатији ширем кругу корисника.

Пример.

На публикацији: Свето писмо Новог завета
 Јединствени наслов: Библија
 Стварна одредница: СВЕТО писмо Новог завета

200	1#	[a]СВЕТО писмо Новог завета
-----	----	-----------------------------

Појам анонимног дела

У ужем смислу у анонимне публикације убрајају се публикације у којима није наведено име аутора нити се може утврдити ван публикације. У ширем смислу анонимне публикације су:

- публикације у којима аутор наведен у виду иницијала који се не могу разрешити
- публикације које садрже заједнички рад четири или више аутора
- антологије из дела више аутора или анонимних дела, хрестоматије, читанке и друге збирке антологијског карактера
- садржајно самостални радови више аутора или анонимни радови обједињени заједничким стварним насловом
- зборници радова и споменице (зборник посвећен особи, колективном телу или догађају)
- збирке радова народне књижевности
- збирке службених аката које се односе на две или више друштвено-политичких заједница
- публикације са садржајно самосталним службеним актима која су обједињена заједничким стварним насловом
- међународни уговори, споразуми или конвенције
- публикације које нису резултат заједничког деловања колективног тела и не односе се на његову организацију и делатност, већ се колективно тело у њима јавља као уредник или приређивач.

Правила за утврђивање јединствене стварне одреднице

Уколико публикација више од три аутора сматра се анонимном, а у библиографском запису сви аутори се наводе у пољу 701 (*Лично име – алтернативна одговорност*).

Пример.

PROGRAMERSKE mozgalice : takmičenja, olimpijade, glavolomke --- / Mirjana Ivanović... [et. al.] ...

200	1#	[a] PROGRAMERSKE mozgalice
		[e]takmičenja, olimpijade, glavolomke ---
		[f]Mirjana Ivanović... [et. al.]
701	11	[a]Ivanović [b]Mirjana [4]070-autor
701	11	[a]Budimac [b]Zoran [4]070-autor
701	11	[a]Tošić [b]Dušan [4]070-autor
701	11	[a]Putnik [b]Zoran [4]070-autor

Стварни наслов не може увек да преузме улогу одреднице. У таквим случајевима се на месту одреднице исписују прве три речи стварног наслова (осим ако је трећа реч члан, предлог, везник, датум и сл. – тада се исписује и четврта реч) и врше се одређене измене тих речи. Уколико се усвојено писмо одреднице разликује од писма публикације, и тада се прве три речи старног наслова наводе на месту одреднице. Стварни наслов не може да преузме улогу одреднице у случају када се међу његовим првим речима јавља стара или неуобичајена грађија, број, знак или симбол, као и када се у стварном наслову јавља штампарска грешка. Речи из наслова написане неуобичајеном грађијом, у одредници се изражавају савременим језиком, број се изражава речима, а грешка се исправи.

Примери.

1. На публикацији:	Иљада и една ноћ
Стварна одредница:	ХИЉАДУ и једна
2. На публикацији:	1001 ноћ
Стварна одредница:	ХИЉАДУ и једна

Када је главни стварни наслов наведен на страном језику и писму које се разликује од писма одреднице, у стварној одредници се врши фонетска транскрипција односно транслитерација стварног наслова. Када је главни стварни наслов наведен на страном језику и почиње са одређеним или неодређеним чланом, у одредници се члан изоставља.

Јединствена формална одредница

Формална одредница се формира за публикације које садрже службена акта друштвено-политичких заједница. Одредницу чини назив друштвено-политичке заједнице, док пододредницу чини врста службеног акта. За пододредницу се увек користе утврђени називи аката и наводе се на језику библиотечког центра без обзира на наслов публикације. Ти утврђени називи су: устав, закон, статут, буџет, завршни рачун, пропис, друштвени план, одлука итд.

Пример.

СРБИЈА. Закони
Закон о уџбеницима и другим наставним средствима

У библиографском запису, подаци о формалној одредници уносе се у поље 710 чија је структура већ описана (у пракси, има случајева где се унос формалне одреднице врши и на другачије начине, најчешће у комбинацији са пољем 503). Одредница, тј. назив друштвено-политичке заједнице, уноси се у потпоље *a*, док се пододредница (врста службеног акта) уноси у потпоље *b*.

Пример.

СРБИЈА. Устав
Устав Републике Србије ...

710	01	[a]Србија [b]Устав
-----	----	--------------------

Међународни стандардни библиографски опис (ISBD) – опште карактеристике

Библиографски (каталошки) опис публикације чини скуп елемената помоћу којих се публикација може идентификовати.

Основни задаци библиографског описа су да:

- идентификује одређену публикацију
- идентификује дело које је садржано у публикацији
- омогући разликовање појединих издања истог дела
- упозна корисника са садржајем публикације тј. темом дела.

Стандардизацијом библиографског описа омогућује се и олакшава универзална библиографска контрола, размена библиографских записа између националних библиографских агенција и остварује се доступност библиографских података свих објављених извора у свету. Иницијативу за формирање стандарда којим би се се утврдио облик и садржај библиографског описа покренуо је Одбор за каталогизацију организације ИФЛА (IFLA- International Federation of Library Association and Institutions) 1969. године.

Елементи библиографског описа који су прописани ISBD стандардом чине део потпуног библиографског описа. Елементи потпуног библиографског описа који нису прописани ISBD стандардом, као што су одреднице и предметне одреднице, прописују се различитим каталошким правилницима или другим стандардима.

Основне карактеристике стандарда ISBD су:

- прецизно утврђен редослед библиографских података
- употреба специфичног интерпункцијског система који добија значење симбола
- преузимање података из утврђених извора.

Главни извор података за библиографски опис било које врсте грађе је сама јединица грађе која се описује, тј. сви њени делови. Уколико у описиваној јединици грађе нису наведени сви подаци потребни за каталошки опис, користе се извори ван ње. Извори података за библиографски опис штампаних монографских и серијских публикација су:

- насловна страна или замена за њу
- прелиминарне стране и колофон
- остали делови публикације (предговор, поговор, текст, корице, хрбат)
- извори ван публикације (приручна литература, усмене информације итд.).

Извори података за библиографски опис некњижне грађе су, пре свега, извори који су трајно везани за јединицу (налепнице, кутија или други физички носилац, текстуални и звучни извори). За библиографски опис електронских извора користе се подаци са насловног екрана, из главног менија, заглавља документа, кодирани подаци итд.

Библиографски опис монографских публикација

Монографска публикација (монографски извор) је извор који је целовито публикован у једном делу или у одређеном броју делова. Уколико је у питању монографски извор у више делова (физички одвојених), онда су ти делови издати тако да се сматрају истом јединицом. Елементи библиографског описа груписани су у осам подручја, при чему се треће подручје не уноси у опис за ову врсту грађе. Првих шест

подручја чини главни библиографски опис. Сваком подручју, осим првог, претходи интерпункцијски симбол *тачка, размак, црта, размак* (.□-□). Редослед подручја је тачно одређен:

1. Подручје стварних наслова и података о одговорности
2. Подручје издања
3. (Подаци специфични за врсту грађе или извора – не уноси се за монографске публикације)
4. Подручје импресума
5. Подручје материјалног описа
6. Подручје издавачке целине
7. Подручје напомена
8. Подручје идентификатора извора и података о доступности

Шема библиографског описа (распоред подручја)

<p>ОДРЕДНИЦА</p> <p style="text-align: center;">Подручје стварних наслова и података о одговорности.□-□ Подручје издања.□-□ Подручје импресума.□-□ Подручје материјалног описа.□-□ (Подручје издавачке целине)</p> <p style="text-align: center;">Подручје напомена</p> <p style="text-align: center;">Подручје идентификатора извора и података о доступности</p>

У следећој табели, за свако подручје главног библиографског описа (колона 1) наведени су елементи описа који му припадају (колона 3), интерпункцијски симболи који претходе наведеним елементима или заграде унутар којих се уносе (колона 2), као и податак о поновљивости елемента описа (колона 4). У последњој колони (колона 5) наведено је потпоље UNIMARC формата у које се уноси дати елемент у библиографском запису. Уз назив сваког подручја наведен је главни (примарни) извор података за дато подручје. Приликом формирања библиографског описа, подаци који нису преузети из главних извора, наводе се у угластим заградама.

Подручје	Инт. сим.	Елеменат описа	Пон ов.	Пот-поље
Подручје стварних наслова и података о одговорности Главни извор података је насловна страна или замена за њу.		Главни стварни наслов	да	200a
	□=□	Упоредни стварни наслов	да	200d
	□:□	Подаци уз наслов (поднаслов, наднаслов)	да	200e
	□/□	Први податак о одговорности	не	200f
	□;□	Следећи податак о одговорности	да	200g
Подручје издања Главни извор	.□-□	Податак о издању	не	205a
	□=□	Упоредни податак о издању	да	205d

података је насловна страна или замена за њу, друге прелимин. стране, колофон.	□/□	Први податак о одговорности који се односи на издање	не	205f
	□;□	Следећи податак о одговорности који се односи на издање	да	205g
Подручје импресума Главни извор података је насловна страна или замена за њу, остале прелиминарне стране, колофон.	.□-□	Прво место издавања	да	210a
	□;□	Друго или следеће место издавања	да	210a
	□:□	Издавач	да	210c
	,□	Година издавања	не	210d
	□(	Место штампања	да	210e
	□:□	Назив штампара	да	210g
	,□ ...)	Година штампања	не	210h
Подручје материјалног описа Главни извор података је цео извор.	.□-□	Посебна ознака грађе и (или) опсег публикације	не	215a
	□:□	Друге материјалне појединости	не	215c
	□;□	Димензије	не	215d
	□+□	Пропратна грађа	да	215e
Подручје издавачке целине Главни извор података је цео извор.	.□-□(	Заједнички стварни наслов издавачке целине, кола или монографског извора у више делова	не	225a
	□=□	Упоредни стварни наслов	да	225d
	□:□	Поднаслов	да	225e
	□/□	Први податак о одговорности који се односи на издавачку целину, коло или моно-графски извор у више делова	не	225f
	□;□	Следећи податак о одговорности	да	225f
	,□	Међународни стандардни број издавачке целине или кола	не	225x
	□;□..)	Нумерација у оквиру издавачке целине, кола или монографског извора у више делова	не	225v
Подручје напомена - Главни извор података је цела публикација и извори ван ње				3XX
Подручје идентификатора извора и података о доступности – Главни извор података је цела публикација и извори ван ње.				010

Шема библиографског описа (са наведеним елементима подручја који се најчешће уносе у опис)

<p>ОДРЕДНИЦА</p> <p>Главни стварни наслов□:□податак уз наслов□/□ подаци о одговорности.□–□Податак о издању.□–□Место издавања□:□назив издавача,□година издавања.□–□Опсег јединице□:□друге материјалне појединости□;□димензије □+□ податак о пропратној грађи.□–□(Заједнички стварни наслов издавачке целине□;□нумерација)</p> <p>Напомене</p> <p>ISBN</p>
--

Подручје стварних наслова и података о одговорности

У подручје стварних наслова и података о одговорности уносе се подаци о главним и упоредним стварним насловима, подацима уз наслов и првом и следећим подацима о одговорности. У библиографском запису, ови подаци се уносе у поље 200. У следећој табели наведени су интерпункцијски симболи који претходе одређеном елементу описа из овог подручја, као и потпоље UNIMARC формата у који се подаци уносе:

	Главни стварни наслов	200a
.□	Главни стварни наслов другог аутора	200c
□=□	Упоредни стварни наслов	200d
□:□	Подаци уз наслов (поднаслов, наднаслов)	200e
(.□)	Подређени наслов (стварни наслов дѐла) који нема ознаку	200i
(.□)	Ознака за подређени наслов уколико постоји (нпр. 1, Део 1, Part 1, и сл.)	200h
(,□)	Подређени наслов (стварни наслов дѐла) са ознаком	200i
□/□	Први податак о одговорности	200f
□;□	Следећи податак о одговорности	200g

Главни стварни наслов је наслов извора у оном облику у којем се појављује на насловној страни или замени за њу (главном извору података). Преузима се дословно са публикације, наводи се испод четвртог слова одреднице и не претходи му симбол. Користи се правопис језика на коме је писан текст. Стварни наслови који се разликују од главног стварног наслова и који се налазе на прелиминаријама, корицама, полеђини насловног листа или колофону бележе се у напоменама. Ако се главни стварни наслов

не јавља у главном извор података, наводи се као први елеменат каталошког описа и ставља у угласту заграду [ ].

Уколико је главни стварни наслов веома дуг, у библиографском опису се може скратити тако да се не наруши језичка и логичка целина. Уместо изостављеног дела стављају се три тачке (...). Приликом скраћивања наслова, никада се не изоставља ниједна од првих пет речи (или шест, уколико је прва реч члан). Са друге стране, уколико се у наслову појављују три тачке, у библиографском опису се оне замењују са три црте (---) да би указали на то да није реч о скраћивању наслова.

Главни стварни наслов може да се састоји од два дела, где се сваки од њих може сматрати насловом и која су повезана речју „или“ или њеним еквивалентом на језику публикације. У том случају, други део наслова назива се алтернативним насловом и у библиографском опису се пише великим почетним словом.

Пример.

ПЛАТОН		
Гозба или О љубави ...		

200	0#	[a]Гозба или О љубави
700	#0	[a]Платон
		[4]070-autor

Уколико се у главном извору података не налази главни стварни наслов већ само име особе или колективног тела, то име преузима улогу главног стварног наслова и уноси се као први елеменат каталошког описа.

Пример. Публикација садржи репродукције Милана Коњовића и на насловној страни се налази само његово име.

КОЊОВИЋ, Милан		
Милан Коњовић ...		

200	0#	[a]Милан Коњовић
700	#1	[a]Коњовић
		[b]Милан
		[4]040-umetnik

Главни стварни наслов може бити наведен у виду акронима (или укључује акроним) уз који је дат и разрешени облик. Тада се са разрешени облик сматра податком уз наслов (поднасловом).

Пример.

ISBD(M) : међународни стандардни библиографски опис монографских публикација / ...		
--	--	--

200	1#	[a]ISBD(M)
		[e]међународни стандардни библиографски опис монографских публикација

Главни стварни наслов може да се састоји од заједничког стварног наслова и подређеног стварног наслова, са или без ознаке за подређени наслов. Подређеном наслову без ознаке претходи симбол *тачка, размак* (.□). Исти симбол претходи ознаци

на подређени наслов уколико постоји, а тада подређеном наслову претходи симбол *зарез, размак* (,□). У библиографском запису, ознака за подређени наслов се уноси у потпоље 200h, а подређени наслов у потпоље 200i.

Пример.

МУШИЦКИ, Ђорђе
 Увод у теоријску физику. Књ. 2, Статистичка
 физика / Ђорђе Мушицки ...

200	0#	[a]Увод у теоријску физику
		[h]Књ. 2
		[i]Статистичка физика
		[f]Ђорђе Мушицки
700	#1	[a]Мушицки [b]Ђорђе [4]070-autor

Када извор нема главни стварни наслов, каталогизатор наводи наслов произвољно, у угластим заградама. Такав наслов треба формулисати тако да је концизан, да се односи на област извора и да је на језику и писму извора. У подручју напомена се указује на то да је наслов дао каталогизатор.

Почетне речи главног стварног наслова могу да садрже знаке или изразе који битно утичу на редослед каталошких јединица са истом одредницом. У том случају, употребљава се помагало које се наводи у угластим заградама и уписује изнад првих речи главног стварног наслова. За помагало се узима главни стварни наслов у правом смислу речи или његов почетак, наведен језиком и писмом контекста. Помагало се користи:

- када главни стварни наслов почиње бројем, симболом или формулом;
- када подаци о одговорности чине саставни део главног стварног наслова, а то утиче на редослед каталошких јединица;
- када су почетне речи наслова писане старим правописом, што је често код фототипских издања (наслов се у помагалу тада пише савременим правописом);
- када се у главном стварном наслову јавља штампарска грешка.

Пример.

ГАРСИЈА Маркес, Габријел
 [Сто година самоће]
 100 година самоће / Габријел Гарсија Маркес ...

200	0#	[a]100 година самоће
		[f]Габријел Гарсија Маркес
532	11	[a]Сто година самоће
700	#1	[a]Гарсија Маркес [b]Габријел [4]070-autor

Напомена. Индикаторима у пољима 200 и 532 (*Проширени наслов*, служи за унос помагала) регулисана је важност наслова. Први индикатор у пољу 200 има вредност 0, док први индикатор у пољу 532 има вредност 1. Тиме је одређено да је наслов наведен у пољу 532 (помагалу) значајан и према њему се одређује редослед ове каталошке

јединице. Други индикатор у пољу 532 има вредност 1 чиме је указано да је наслов почиње бројем.

Упоредни стварни наслов је наслов који се налази у главном извору података као еквивалент главног стварног наслова, а на језику или писму које се разликује од језика или писма главног стварног наслова. Када се на насловној страни јави више упоредних стварних наслова на различитим језицима и писмима, сви ови елементи се уносе у опис и раздвајају симболом *размак, знак једанакости, размак* (□=□).

Пример.

ВУЈИНОВИЋ, Јанко Panika u intersitiju = Panik im intercity = Panika w pociągu intercity = Паника в експресе = Panic in the Intercity / Janko Vujinović ...		
200	0#	[a]Panika u intersitiju
		[d]Panik im intercity
		[d]Panika w pociągu intercity
		[d]Паника в експресе
		[d]Panic in the Intercity
		[f]Janko Vujinović
700	#1	[a]Вујиновић [b]Јанко [4]070-autor

Податак уз наслов је реч, фраза или група карактера који се појављују уз главни стварни наслов или друге наслове и подређен им је. Податак уз наслов објашњава и допуњује наслов на који се односи, указује на природу и садржај извора, или ближе одређује мотив или повод за његово издавање. Термин „Податак уз наслов“ подразумева поднаслов и наднаслов. Наводи се иза главног стварног наслова и одваја се од њега симболом *размак, двотачка: размак* (□:□). Ако не почиње властитом именицом, наводи се малим почетним словом. Ако се не јавља на насловној страни, ставља се у угласте заграде. Уз главни стварни наслов може да се јави број који означава временско раздобље или одговарајући разред или степен наставе код уџбеника и тада се тај податак третира као поднаслов.

Уз главни стварни наслов може се појавити више упоредних стварних наслова, али и више упоредних података уз наслове. У том случају се формирају језички блокови, тако што се уз сваки стварни наслов додаје поднаслов на истом језику и одвајају се симболом *размак, двотачка, размак* (□:□). Тако формирано језички блокови се међусобно одвајају симболом *размак, знак једанакости, размак* (□=□).

Пример.

BJELICA, Nevenka Mikrobiološki rečnik : englesko-srpski, srpsko-engleski = The microbiology dictionary : English-Serbian, Serbian- English / Nevenka Bjelica, Nenad Milić		
200	0#	[a]Mikrobiološki rečnik
		[e]englesko-srpski, srpsko-engleski
		[d]The microbiology dictionary
		[e]English-Serbian, Serbian-English

		[f]Nevenka Bjelica, Nenad Milić
700	#1	[a]Bjelica [b]Nevenka [4]070-autor
701	11	[a]Milić [b]Nenad [4]070-autor

Подаци о одговорности се односе на идентификацију индивидуалног или колективног аутора и на одређивање његове функције. Претходи им симбол *размак, коса црта, размак* (□/□). Сваком следећем податку, уколико је врста одговорности иста, претходи *зарез, размак* (,□) или се дословно преноси са публикације (“и”, „and“). Уколико је врста одговорности различита, следећем податку претходи симбол *размак, тачка-зарез, размак* (□;□).

Податак о одговорности може да се односи на следеће врсте одговорности за настанак дела: аутори, коаутори, сарадници, писци предговора или поговора, илустратори коментатори, приређивачи, преводиоци, састављачи, уредници, итд. Подаци о особама или колективним телима чија се улога сматра мање важном се не уносе, или се наводе у подручју напомена. У опис се углавном не уносе подаци о одговорности о техничким и графичким уредницима, лекторима, коректорима, рецензентима, организационим и почасним одборима, председницима и покровитељима конгреса и слично.

Подаци о одговорности се преузимају дословно са насловне стране и поштује се правопис језика на коме је публикација објављена. Ако се подаци не налазе на насловној страни стављају се у угласте заграде, а у подручју напомена се указује одакле је податак преузет. Подаци се наводе редоследом којим су дати у публикацији.

Главни стварни наслов може да обухвата и податак о одговорности, назив издавача или детаље неког другог елемента описа, ако ту ти подаци интегрални део наслова у језичком смислу. Уколико главни стварни наслов обухвата име аутора и оно чини интегрални део наслова, а при том име аутора није поновљено као податак о одговорности, не треба га поновити у првом подручју као податак о одговорности. Међутим, у случају да је у главном извору података име аутора експлицитно поновљено у формалном податку о одговорности, тада се оно понавља и у опису као податак о одговорности.

Пример. На насловној страни књиге Преписка Светозара Петровића, осим у наслову, име аутора Светозара Петровића није наведено посебно, као податак о одговорности. Постоји податак о приређивачу.

ПЕТРОВИЋ, Светозар Преписка Светозара Петровића / [приредила Радмила Гикић-Петровић] ...		
200	0#	[a]Преписка Светозара Петровића
		[f][приредила Радмила Гикић Петровић]
700	#1	[a]Петровић [b]Светозар [4]070-autor
702	01	[a]Гикић-Петровић [b]Радмила [4]902-priredjivač [6]01
902	06	[a]Петровић [b]Радмила Гикић- [6]01

Напомена. У библиографском запису коришћено је поље 902 за унос другог облика

имена особе из поља 702. За повезивање одговарајућих поља 702 и 902 користи се потпоље 6 (*Подаци за међусобно повезивање*). Одговарајући пар поља има исте вредности у потпољу 6. У овом примеру други индикатор у пољу 902 има вредност 6, што значи да је унето двоструко презиме аутора.

Када један податак о одговорности садржи имена више од три особе или колективна тела, само ако је од изузетне важности наводе се сви наведени подаци. Иначе, уобичајено је да се у прво подручје уноси само име првог аутора или колективног тела, а изостављање осталих се означава са три тачке (...) и скраћеницом [et al.] (када се каталoшки центар служи латиницом), односно [и др.] (када се каталoшки центар служи ћирилицом). Име индивидуалног или колективног аутора или сарадника уноси се у облику у коме је дато у публикацији. Име аутора може да се јави у виду: иницијала, псеудонима, акронима. Они се разрешавају и уписују у угласте заграде.

У опис се не уносе академске титуле, подаци о звању или припадности некој организацији, осим одређених изузетака:

- племићке титуле се увек уносе у прво подручје, уз податак о одговорности
- академске титуле који су саставни део псеудонима
- титуле које су граматички везане уз остале речи података о одговорности (нпр. Чланци и говори др Живка Јовановића).

Речи и изрази који ближе одређују податак о одговорности дословно се преузимају са насловне стране (скупио и за штампу приредио, и сл.).

Ако се уз податак о одговорности на насловној страни не налазе речи које би разјасниле функцију сарадника, у угласте заграде се додаје одговарајући термин (приредио, превео, критике, увод...)

Податак о одговорности који није наведен у публикацији већ је преузет из неког другог извора наводи се у напмени.

Упоредни подаци о одговорности

На насловној страни поједини подаци о одговорности могу бити наведени на више језика или писама и тада се они у опису одвајају симболом *размак*, *знак једнакости*, *размак* (□=□).

Пример.

ISBD(ER) : Međunarodni standardni bibliografski opis elektronskih izvora : dopunjen na osnovu ISBD(CF) Međunarodnog standardnog bibliografskog opisa računarskih datoteka / [priređivač] Međunarodna federacija bibliotečkih udruženja i institucija = [edited by] International Federation of Library Associations and Institutions : [preveo Predrag Đukić]

200	1#	[a]ISBD(ER)
		[e]Međunarodni standardni bibliografski opis elektronskih izvora
		[e]dopunjen na osnovu ISBD(CF) Međunarodnog standardnog bibliografskog opisa računarskih

		datoteka
		[f][priređivač] Međunarodna federacija bibliotečkih udruženja i institucija
		[f]= [edited by] International Federation of Library Associations and Institutions
		[g][preveo Predrag Đukić]
702	11	[a]Đukić [b]Predrag [4]730-prevodilac
712	02	[a]Međunarodna federacija bibliotečkih udruženja i institucija
		[6]01
912	02	[a]International Federation of Library Associations and Institutions
		[6]01

Напомена. У поље 712 уносе се подаци о колективном телу које има секундарну одговорност у настанку дела (у овом примеру, колективно тело је приређивач). Други облик назива колективног тела уноси се у поље 912, а одговарајући пар 712-912 повезан је истом вредношћу (01) у потпољу 6.

Садржајно самостални радови

У оквиру једне публикације могу се појавити два или више садржајно самосталних радова. Садржајно самостални радови у оквиру једне публикације могу се јавити са заједничким (надређеним) стварним насловом, или без њега. Осим тога, могу бити садржајно самостални радови једног или више аутора.

Уколико публикација садржи **садржајно самосталне радове са заједничким стварним насловом**, за главни стварни наслов се узима заједнички наслов. Уколико су наведени и наслови појединачних дела, они се наводе у подручју напомена и тада се одвајају симболом *размак, тачка-зарез, размак* (□;□).

Пример 1. Три садржајно самостална рада Милене Марковић са заједничким стварним насловом. Наслови појединачних дела наведени су у напомени.

МАРКОВИЋ, Милена		
[Tri drame]		
3 drame / Milena Marković. - ...		
Sadržaj s nasl. str.: Paviljoni ; Brod za lutke ; Šine.		
200	0#	[a]3 drame
		[f]Milena Marković
327	10	[0]Sadržaj s nasl. str.:
		[a]Paviljoni
		[a]Brod za lutke
		[a]Šine
423	#1	[1]200 0#
		[a]Paviljoni
		[a]Brod za lutke

		[a]Šine
	[1]700 #1	[a]Marković
		[b]Milena
		[4]070-autor
532	11	[a]Tri drame
700	#1	[a]Марковић [b]Милена [4]070-autor

Напомена. Поље 423 (*Додати, прикривени и прикључени радови*), омогућије опис радова техником уграђених поља. То значи да се у његово потпоље 1 (*Број тага*) уноси ознака поља које се уграђује у запис. Када се унесе ознака жељеног поља, добија се могућност да му се придруже поједина потпоља тог поља. Потпоља која се на овај начин могу уградити у запис називају се секундарна и обележена су плавом бојом у стаблу формата. У наведеном примеру, уграђено је потпоље *a* поља 200, као и потпоља *a* и *b* поља 700, и изабране су вредности индикатора. Техника уграђених поља омогућава да садржајно самостални радови буду претраживи као да су описани у посебним записима. Уколико корисник приликом претраживања за наслов унесе наслов садржајно самосталног рада (рецимо Шине), као резултат претраживања ће добити и дело са заједничким насловом (3 драме).

Пример 2. Више садржајно самосталних радова различитих аутора са заједничким стварним насловом. Ово дело има стварну одредницу.

МАЛА библиотека. Књ. 8 / Уредник Ристо Кисић.	
- ...	
Садржај: Сјене / Владоје С. Југовић. Шопенхауер / Бранислав Ћ. Нушић. Две приповетке / Едгар. А. По. Шаљиве српске народне приповијетке / Јоаникије Памучина. У комисији / Драгомир Брзак.	

200	1#	[a]Мала библиотека	
		[h]Књ. 8	
		[f]Уредник Ристо Кисић	
327	10	[0]Садржај:	
		[a]Сјене / Владоје С. Југовић. Шопенхауер / Бранислав Ћ. Нушић. Две приповетке / Едгар. А. По. Шаљиве српске народне приповијетке / Јоаникије Памучина. У комисији / Драгомир Брзак.	
423	#0	[1]200 0#	[a]Сјене
		[1]700 #1	[a]Југовић [b]Владоје С. [4]070-autor
423	#0	[1]200 0#	[a]Шопенхауер
		[1]700 #1	[a]Нушић [b]Бранислав Ћ. [4]070-autor
423	#0	[1]200 0#	[a]Две приповетке
		[1]700 #1	[a]По [b]Едгар. А. [4]070-autor
423	#0	[1]200 0#	[a]Шаљиве српске народне приповијетке

		[1]700 #1	[a]Памучина [b]Јоаникије [4]070- autor
423	#0	[1]200 0#	[a]У комисији
		[1]700 #1	[a]Брзак [b]Драгомир [4]070- autor
702	11	[a]Кисић [b]Ристо [4]340- urednik	

Напомена. Слично као у претходном примеру, поље 423 се користи да би наслов и аутор сваког садржајно самосталног рада били описани и претраживи.

Уколико се у публикацији налазе **садржајно самостални радови једног аутора без заједничког стварног наслова**, радови се наводе редоследом који је дат у публикацији и одвајају симболом *размак, тачка-зарез, размак* (□;□).

Пример. Три дела Бранислава Нушића без заједничког стварног наслова.

НУШИЋ, Бранислав	
Обичан човек ; Свет ; Београд некад и сад / Бранислав Нушић. - ...	

200	0#	[a]Обичан човек
		[a]Свет
		[a]Београд некад и сад
		[f]Бранислав Нушић
700	#1	[a]Нушић [b]Бранислав [4]070- autor

Дела која садрже више **садржајно самосталних радова више аутора или анонимне радове без заједничког стварног наслова** описују се тако што се уз сваки стварни наслов наводи одговарајући податак о одговорности. Целине се одвајају симболом *тачка, размак* (□). Индивидуалну одредницу чини име првог аутора наведеног у главном извору података.

Пример.

ЛУКИЋ, Драган	
Дечаци, девојчице и одрасли / Драган Лукић. Школа за јунаке / Небојша Николић ; [приредио Бранко Јовановић] ...	

200	0#	[a]Дечаци, девојчице и одрасли
		[f]Драган Лукић
		[c]Школа за јунаке
		[f]Небојша Николић
		[g][приредио Бранко Јовановић]
700	#1	[a]Лукић [b]Драган [4]070- autor
701	11	[a]Николић [b]Небојша [4]070- autor
702	01	[a]Јовановић [b]Бранко [4]902- priređivač

Ако се уз више садржајно самосталних радова разних аутора јављају заједнички подаци о одговорности (заједнички преводиоци, приређивачи итд.), они се наводе иза последњег наслова и податка о одговорности и одвајају симболом *размак*, *тачка-зарез*, *размак* (□;□). Однос између заједничког податка о одговорности и целокупног извора треба појаснити додавањем везника или кратке фазе у угластој загради.

Пример.

КОЛОДИ, Карло

Пинокио / Карло Колоди. Хајди / Јохана Шпири. Гуливерова путовања / Донатан Свифт ; [илустрације [за све три приче] Мајкл Денон-Марко...и др.] ; [[све] превео и приредио Угљеша Крстић] ...

200	0#	[a]Пинокио
		[f]Карло Колоди
		[c]Хајди
		[f]Јохана Спири
		[c]Гуливерова путовања
		[f]Донатан Свифт
		[g][илустрације [за све три приче] Мајкл Денон-Марко...и др.]
		[g][[све] превео и приредио Угљеша Крстић]
700	#1	[a]Колоди [b]Карло [4]070-autor
701	11	[a]Шпири [b]Јохана [4]070-autor [6]01
701	11	[a]Свифт [b]Донатан [4]070-autor [6]02
702	11	[a]Крстић [b]Угљеша [4]340-urednik
702	11	[a]Денон-Марко [b]Мајкл [4]440-ilustrator [6]03
900	#3	[a]Collodi [b]Carlo
901	03	[a]Spuri [b]Johana [6]01
901	03	[a]Swift [b]Jonathan [6]02
902	03	[a]Danon-Marco [b]Michèle [6]03

Напомена. У библиографском запису су коришћена поља 900, 901 и 902 за унос других облика имена особа из поља 700, 701 и 702. Пошто поља 700 и 900 нису поновљива, јасно је да су у њима наведени одговарајући облици имена првог аутора (у овом примеру то је фонетски (700) и етимолошки (900) облик имена првог аутора). Уколико се уносе други облици имена за особе наведене у поновљивим пољима 701 и 702, за повезивање одговарајућих парова у пољима 901 и 902 користи се потпоље б. Одговарајући пар поља има исте вредности у потпољу б.

Подручје издања

Одређено издање неког извора обухвата све примерке произведене од суштински истог оригинала које је објавила иста агенција (група агенција) или група људи.

Подручје издања се односи на оне елементе каталошког описа који указују на податак о издању описиване публикације, додатни податак о издању и податке о одговорности одговарајућег издања. Главни извор података је насловна страна или замена за њу, друге прелиминарне стране, колофон или корице.

Интерпункцијски симболи који претходе одређеном елементу описа из овог подручја, као и потпоље UNIMARC формата у који се подаци уносе, дати су у табели:

.□-□	Податак о издању	205a
□=□	Упоредни податак о издању	205d
□/□	Први податак о одговорности који се односи на издање	205f
□;□	Следећи податак о одговорности који се односи на издање	205g

Податак о издању обично садржи реч „издање“ или сродну реч заједно са редним бројем, на језику извора (2. издање, 2. изд., 3rd edition итд.). Осим тога, може да садржи и појам који означава разлику у односу на претходна издања („ново издање“, „прерађено издање“, „пети отисак“, „фототипско издање“, итд.). При библиографском опису реч издање или одговарајућа реч на другим језицима или писмима се скраћује : изд. , izd., ed., Aufl. , éd. Редни број издања се увек наводи арапским бројем, ма како био наведен у извору.

Пример.

BUTT, Hans-Jürgen
Physics and chemistry of interfaces / Hans-Jürgen Butt,
Karlheinz Graf, Michael Kappl. – 2nd revised and enlarged ed.
...

200	0#	[a]Physics and chemistry of interfaces
		[f]Hans-Jürgen Butt, Karlheinz Graf, Michael Kappl
205	##	[a]2nd revised and enlarged ed.
700	#1	[a]Butt [b]Hans-Jürgen [4]070-autor
701	11	[a]Graf [b]Karlheinz [4]070-autor
701	11	[a]Kappl [b]Michael [4]070-autor

Подручје издавања/импресума

Елементи описа у подручју издавања указују на место издавања, назив издавача, годину издавања, место штампања, назив штампарије и годину штампања. Главни извор података за подручје издавања је насловна страна или замена за њу, остале прелиминарне стране и колофон.

Интерпункцијски симболи који претходе елементима описа из подручја импресума, као и потпоља UNIMARC формата у који се подаци уносе, дати су у табели:

.□-□	Прво место издавања	210a
□;□	Друго или следеће место издавања	210a
□:□	Издавач	210c
,□	Година издавања	210d
□(	Место штампања	210e
□:□	Назив штампара	210g
,□ ...)	Година штампања	210h

Први елемент описа у подручју издавања је место издавања. Сваком следећем месту издавања претходи симбол *размак, тачка-зарез, размак* (□;□). Уколико место не може да се утврди, уноси се скраћеница [S l.] (sine loco), односно [Б. м.] (без места).

Назив издавача се преузима дословно из публикације, у номинативу. Може да се наведе и у скраћеном облику ако је као такав разумљив ширем кругу корисника. Име физичке особе које је део назива издавача увек се наводи под знацима навода. Са друге стране, уколико се физичка особа појављује као издавач наводи се иницијал имена и презиме (без знака навода). Уколико постоји више издавача, друго или следеће место може да се изостави. Изостављена места означавају се скраћеницом [итд.], односно [etc.]. Уколико нема податка о издавачу и не може да се утврди, уноси се скраћеница [s. n.] (sine nomine), односно [б. и.] (без имена).

У случају да се појављује више издавача који су из различитих места, формирају се издавачке целине где се уз свако место наводи издавач из тог места, повезани симболом *размак, двотачка, размак* (□:□). Ове целине се повезују симболом *размак, тачка-зарез, размак* (□;□).

Година издавања по Грегоријанском календару се увек наводи арапским цифрама без обзира на то како је наведена на публикацији. Година која није по Грегоријанском календару наводи се онако како је у извору, уз коју се додаје еквивалентна година по Грегоријанском календару (ако може да се утврди) у угластим зарадама.

Ако је познато да је у извору наведена погрешна година издавања, у опис се уноси онако како је у извору, док се након тога у угластој загради уноси исправљена година испред које се налази скраћеница тј., односно и.е. Уколико нема податка о години издања, уноси се скраћеница [s. a.] (sine anno), односно [б. г.] (без године).

Подаци о месту штампања, називу штампара и години штампања уносе се у округлим заградама након података о месту издавања, издавачу и години издавања. Уносе се са истим интерпункцијским симболима, а за податке који недостају користе се исте краћенице. Ови подаци се уносе у опис када се налазе у извору, као и када је непознато место издавања и назив издавача.

Осим поменутих скраћеница [б.и.], [s.n.]; [Б.м] [S.l.](без места издања); [б.м.] [s.l.] (без места штампања); [б.г.] [s.a.] ;[итд.] [etc.]; [тј.] =[i.e.], користе се и коп.=cop. (за копирајт) и сопствено изд.=sopstveno izd.

Пример.

ГОЛУБОВИЋ, Симо Б., 1947-

Али хајде, идемо даље : (монодрама) : сто минута
смеха / Симо Б. Голубовић. – Ниш : Галаксијанс ;
Суботица : Удружење балканских уметника, 2017 (Ниш :
Галаксијанс) ...

200	0#	[a]Али хајде, идемо даље
		[e](монодрама)
		[e]сто минута смеха
		[f]Симо Б. Голубовић
210	##	[a]Ниш
		[c]Галаксијанс
		[a]Суботица
		[c]Удружење балканских уметника
		[d]2017
		[e]Ниш
		[g]Галаксијанс
700	#1	[a]Голубовић [b]Симо Б. [f]1947- [4]070-autor

Подручје материјалног описа

Материјални опис извора подразумева опис у физичком смислу онако како га је издавач објавио. Састоји се од следећих елемената описа: посебна ознака грађе и опсег, друге материјалне појединости, димензије и податак о пропратној грађи (физички одвојеним јединицама које са основном публикацијом чине целину).

Интерпункцијски симболи који претходе елементима описа из подручја материјалног описа, као и потпоља UNIMARC формата у који се подаци уносе, дати су у табели:

.□-□	Посебна ознака грађе и (или) опсег публикације	215a
□:□	Друге материјалне појединости	215c
□;□	Димензије	215d
□+□	Пропратна грађа	215e

Уколико се за пропратну грађу наводи опсег, друге материјалне појединости и димензије, наводе се у округлим заградама.

Опсег штампаних једнотомних публикација изражава се бројем страна, листова или стубаца. У опису се наводи број последње нумерисане стране, листа или ступца. Нумерација се означава арапским или римским бројевима, онако како је наведено у публикацији иза чега следи скраћеница *стр.* за стране, реч стубаца или реч листова (у одговарајућем падежу). Ако је публикација нумерисана словним ознакама, прво се

наводи ознака за стране, листове или ступце, а затим прво и последње слово низа (нпр стр. А-И).

Ако се пагинација састоји од највише три низа који могу бити означени арапским или римским бројевима, или словним ознакама, уносе се само последњи бројеви низова. Низови се одвајају зарезом (нпр. II листа, 490 стр.). Уколико су сви низови истог типа, иза свих бројева се додаје одговарајућа ознака (нпр. XI, 200, V стр.).

Када постоји више од три нумерисана низа, број страна (стубаца или листова) свих низова се збраја и додаје се израз *са разл. паг.* (нпр. 545 стр. са разл. паг.)

Када публикација није континуирано пагинирана, већ је део већег низа (као што је, на пример, сепарат) у опис се уноси број прве и последње стране а претходи им одговарајућа ознака (нпр. Стр. 265-271).

Уколико цела публикација (или њен већи део) није нумерисана, нумерисани низ се наводи као низ нумерисан арапским цифрама али у угластим заградама (нпр. iv, [100] str.).

Ако публикација нема облик књиге већ се јавља у виду пресавијеног листа, ролне, неповезаних листова, портфолија и сл., прво се уноси ознака те грађе, а затим се у округлим заградама даје податак о нумерацији (примери: 1 пресавијен лист (6 стр.); 1 омот (15 листова); 1 портфолио (26 листова)).

Други елеменат материјалног описа, чине подаци који се односе на друге материјалне појединости тј. подаци којим с ближе описују остале физичке особине извора осим димензија. За монографске публикације, то су углавном подаци о илустрацијама, графиконима, табелама и слично. Уколико је публикација илустрована (или садржи графичке приказе, планове, факсимиле, земљописне карте, ноте и сл.), тај податак се наводи скраћеницом *илустр.* (*граф. прикази, планови, факс.* и сл.) и претходи јој симбол *размак, двотачка, размак* (□:□).

Податак о димензијама тј. формату публикације изражавају се у сантиметрима при чему се заокружују на први већи цео број. За књижну грађу се мери висина хрпта. Претходи му симбол *размак, тачка-зарез, размак* (□;□). Ако је формат публикације неуобичајен, уз висину се додаје и ширина (нпр. 20x20 cm).

Пропратну грађу чине различити додаци који су физички одвојени од публикације. То могу бити додаци у виду листова или страна са картама, напоменама, исправкама у тексту, у виду атласа, речника, брошуре, или додаци у виду некњижне грађе и сл. Пропратна грађа може да се опише на два начина:

а) Ако додаток нема посебан значај и не захтева шири каталошки опис, наводи се после податка о формату и претходи му симбол *размак, плус, размак* (□+□). Опсег додатка наводи се у округлим заградама.

б) Ако пропратна грађа захтева шири каталошки опис наводи се у подручју напомена, а претходи му симбол *црта, размак, црта, размак* (-□-□).

Уколико пропратна грађа нема посебан стварни наслов, у угластим заградама се наводи одговарајуће тумачење.

Пример.

YOUNG, Michael XML : korak po korak / Mihael J. Young ; prevod Olivera Kostić, Ivan Kostić, Margarita Ogar Pluškoska. – Beograd : CET, 2011 (Čačak : Svetlost). – XII, 382 str. : ilustr. ; 24 cm + 1 elektr. opt. disk (CD-ROM) ...
--

200	0#	[a]XML
		[e]korak po korak
		[f]Mihael J. Young
		[g]prevod Olivera Kostić, Ivan Kostić, Margarita Ogar Pluškoska
210	##	[a]Beograd
		[c]CET
		[d]2011
		[e]Čačak
		[g]Svetlost
215	##	[a]XII, 382 str.
		[c]ilustr.
		[d]24 cm
		[e]1 elektr. opt. disk (CD-ROM)
700	#1	[a]Young [b]Mihael J. [4]070-autor
702	01	[a]Kostić [b]Olivera [4]730-prevodilac
702	01	[a]Kostić [b]Ivan [4]730-prevodilac
702	01	[a]Pluškoska [b]Margarita Ogar [4]730-prevodilac

Подручје издавачке целине

Подручје издавачке целине се користи када описивани извор припада већем библиографском извору као што је издавачка целина, коло или монографском извору у више делова. Издавачка целина обухвата више публикација, нумерисаних или не, које поред сопственог наслова имају и заједнички наслов који их повезује у тематску или формалну целину. По опсегу може бити ограничена и неограничена (када се не може предвидети крај излагања). Сви елементи овог подручја наводе се у округлој загради. Уколико публикација припада већем броју издавачких целина, свака целина се наводи у округлим заградама и међусобно се одвајају размацама.

Интерпункцијски симболи који претходе елементима описа из подручја издавачке целине, као и потпоља UNIMARC формата у који се подаци уносе, дати су у табели:

.□-□(	Заједнички стварни наслов издавачке целине, кола или монографског извора у више делова	225a
□=□	Упоредни стварни наслов	225d
□:□	Поднаслов	225e
□/□	Први податак о одговорности који се односи на издавачку целину, коло или монографски извор у више делова	225f
□;□	Следећи податак о одговорности	225f
,□	Међународни стандардни број издавачке целине или кола	225x

□;□...)	Нумерација у оквиру издавачке целине, кола или монографског извора у више делова	225v
---------	--	------

Пример.

INTERNATIONAL Conference on Theory and Practice of Digital Libraries (2013 ; Valletta)

Research and Advanced Technology for Digital Libraries : proceedings / International Conference on Theory and Practice of Digital Libraries, TPDL 2013, Valletta, Malta, September 22-26, 2013 ; Trond Aalberg ... [et al.] (eds.). - Berlin : Springer, cop. 2013. – XXII, 497 str. : ilustr. ; 24 cm. – (Lecture Notes in Computer Science, ISSN 0302-9743 ; 8092)

200	0#	[a]Research and Advanced Technology for Digital Libraries
		[e]proceedings
		[f]International Conference on Theory and Practice of Digital Libraries, TPDL 2013, Valletta, Malta, September 22-26, 2013
		[g]Trond Aalberg ... [et al.] (eds.)
210	##	[a]Berlin
		[c]Springer
		[d]cop. 2013
215	##	[a]XXII, 497 str.
		[c]ilustr.
		[d]24 cm
225	1#	[a]Lecture Notes in Computer Science
		[x]0302-9743
		[v]8092
702	01	[a]Aalberg [b]Trond [4]340-urednik
710	12	[a]International Conference on Theory and Practice of Digital Libraries
		[f]2013
		[e]Valletta

Подручје напомена

Напомене употпуњавају или ближе одређују елементе главног каталожског описа. Подаци значајни за кориснике библиотеке који се не могу унети у главни каталожки опис наводе се у подручју напомена. Врста и опсег напомена зависе од профила корисника. Односе се на било који аспект извора. Такође, могу да укажу на библиографски историјат извора, као и његове везе са другим изворима.

За унос напомена у библиографски запис предвиђено је неколико поља (најчешће се користе 300, 314, 320, 324, 327, 328).

Напомене које се односе на подручја библиографског описа се сврставају у категорије у складу са подручјима ISBD-а и нижу се редоследом који се примењује у главном опису. Након напомена које одговарају подручјима ISBD-а, наводе се напомене које се односе на садржај описиване публикације, а потом напомене које се односе на додатке уз садржај и уносе се редоследом који је заступљен у самој публикацији.

Напомене се наводе испод главног каталошког описа, испод првог слова реданице, и одвајају се од каталошког описа одговарајућим размаком. Свака напомена је од следеће одвојена симболом *тачка, размак, црта, размак* (.□-□), осим ако не почиње у новом реду. У оквиру напомена препоручује се поштовање интерпункције из подручја главног описа (рецимо, ставити симбол *размак, коса црта, размак* (□/□) пре података о одговорности).

Подаци који се преузимају из публикације наводе се језиком и писмом којим су дати у публикацији, док се напомене које уноси каталогизатор пишу језиком и писмом библиотеке

Напомене које се односе на прво подручје (стварни наслов и подаци о одговорности) могу се односити на преводе, извор главног стварног наслова, варијантне наслове, природу или намену извора, језик извора и слично.

Напомене о преводу садрже уводно објашњење које даје каталогизатор (превод дела, наслов оригинала), стварни наслов оригинала и име аутора (ако у главном опису није наведено у фонетском облику).

Пример.

ХЕМИНГВЕЈ, Ернест		
Sunce se ponovo rađa / Ernest Hemingvej ; [s engleskog prevela Kaliopa B. Nikolajević ; predgovor Svetozar Brkić]. – 3. izd. – Novi Sad : Matica srpska, 1974 (Novi Sad : Budućnost). – 298 str. ; 20 cm. – (Odabrana dela u šest knjiga ; knj. 1)		
Prevod dela: The sun also rises / Ernest Hemingway		
200	0#	[a]Sunce se ponovo rađa [f]Ernest Hemingvej [g][s engleskog prevela Kaliopa B. Nikolajević [g]predgovor Svetozar Brkić
210	##	[a]Novi Sad [c]Matica srpska [d]1974 [e]Novi Sad [g]Budućnost
215	##	[a]298 str. [d]20 cm
225	2#	[a]Odabrana dela u šest knjiga [v]knj. 1
300	1#	[a]Prevod dela: The sun also rises / Ernest Hemingway
700	#1	[a]Хемингвеј [b]Ернест [4]070-autor
702	01	[a]Николајевић [b]Калиопа Б. [4]730-prevodilac
702	01	[a]Бркић [b]Светозар [4]912-autor predgovora
900	#3	[a]Hemingway [b]Ernest

Напомена о извору главног стварног наслова (када није преузет из главног извора података - са насловне стране) наводи се у напомени у скраћеном облику. На пример: *Насл. на корицама; Насл. над текстом; Насл. на хрпту*; итд.

Напомене о варијантним насловима наводе се у напомени уколико се сматрају важним за кориснике. Објашњење се наводи скраћеним речима. На пример: *Насл на хрпту: Оливер!*; *Изнад наслова: Vizmap Navigator*; *На спор. насл. стр.: To the English Gentry*; итд.

Напомене које се односе на природу, тј. карактер дела наводе се без уводног објашњења слободним тумачењем (на пример: *Драме; Стихови*). Напомена о докторској дисертацији, магистарском или специјалистичком раду садржи: назив универзитета, факултета или друге организације у којој је рад одбрањен или прихваћен и годину када је рад одбрањен.

Напомена о језику или писму наводи се када се из главног описа не могу установити језици или писмо публикације (на пример: Текст на енглеском и француском језику; Предговор на немачком језику).

Ако у тексту публикације постоји податак о **поводу, намени** дела, тај податак се преузима и уноси у напомену у виду цитата.

Напомена о доштампаном тексту састоји се од података који идентификују додатни рад, а који нису заједнички с подацима о главном раду публикације. Најчешће су то подаци о стварном наслову доштампаног текста и/или о смеру штампања додатног рада. Доштампани рад представља садржајно самостални рад који је штампан уз главни рад описиване публикације. Он има своју насловну страну и његов главни стварни наслов није повезан са главним стварним насловом главног рада заједничким надређеним стварним насловом. Може бити штампан у истом или обрнутом смеру од главног рада. Ако се у описиваној публикацији поред основног рада јавља и његов превод, он се третира као доштампани рад.

Напомене о одговорности могу да садрже податак о одговорности који није наведен у главном извору, затим варијантне или развијене облике имена особа или колективних тела (када се име аутора јавља у непотпуном облику, у виду иницијала или псеудонима), као и податке о особама и колективним телима који су повезани са претходним издањима. На пример: *Пуно име аутора: Mignon Good Eberhard; Prethodno objavljeno pod imenom Jozef Hajdn.*

Напомене о издању могу да се односе на податке о променама везаним за издање (*Нови отисак, Прештампано изд. и сл.*), на извор са кога је преузет податак о издању, као и на библиографски историјат публикације (на пример: *Originalno izd. : London : Collins, 1967; Reprint drugog izdanja: London : [s. n.], 1760*).

Такође, напомена о издању може да садржи **напомене о изворној публикацији за сепарате**. Приликом описа сепарата, у напомени се наводе елементи карактеристични за изворну публикацију из које је сепарат одштампан. Стварни наслов изворне публикације увек се наводи у номинативу, а испред њега се наводи скраћеница П. о. (Посебан отисак). Затим се наводи стварни наслов, поднаслов, аутор, број годишта, нумерација књиге или свеске и година објављивања изворне публикације (подаци о аутору и поднаслову уносе се само када је стварни наслов изворне публикације недовољно карактеристичан, тако да она не може да се идентификује: *Зборник радова, Реферати, Радови, Издања и сл.*). Када у сепарату не постоји податак о изворној публикацији у напомени се наводи израз *Сепарат*.

Пример.

МАТИЦКИ, Миодраг		
Светлана Велмар-Јанковић : (1933-2014) : некролог / [Миодраг Матицки]. – Београд : [Српска академија наука и уметности], 2017. – Стр. 543-545. ; 24 cm		
П. о.: Годишњак / Српска академија наука и уметности ; 123.		

200	0#	[a]Светлана Велмар-Јанковић [e](1933-2014) [e]некролог [f][Миодраг Матицки]
210	##	[a]Београд [c][Српска академија наука и уметности] [d]2017
215	##	[a]Стр. 543-545 [d]24 cm
324	##	[a]Годишњак / Српска академија наука и уметности ; 123
700	#1	[a]Матицки [b]Миодраг [4]070-autor

Напомене о подручју издавања (импресума) могу да садрже појединости другим издавачима, варијантама података о издавању, као и погрешним или додатним датумима (на пример, *Takode objavio i Oxford University Press; Cop. 1992.; Godina u kolofonu 1973. ...*)

Напомене о материјалном опису могу да садрже додатни физички опис извора (на пример: *Полеђине листова празне; Илустрације обојене руком ...*). Могу се унети подаци о слици аутора (ако је дата у виду илустрације или прилога, а у публикацији постоје разне врсте илустрација), податак о штампању текста без уводног објашњења (на пример: *Оба текста штампана у међусобно обрнутим смеровима*), подаци о пропратној грађи који нису ушли у главни опис, као и податак о тиражу.

Напомене о издавачкој целини могу да садрже податке о надређеној издавачкој целини, о уредницима издавачке целине, као и о издавачкој целини у којој је извор био претходно објављен.

Напомене о садржају могу да обухвате попис садржаја јединице. Наводе се следећи подаци: стварни наслов садржајно самосталних радова, поднаслов и подаци о одговорности са интерпункцијским симболима као у првом подручју. Уколико се подаци о садржају налазе на насловној страни наводе се уз претходно објашњење „Садржај с насл. стр.“, у супротном, уводно објашњење је „Садржај:“. Ако се врши избор таквих наслова, он се објашњава изразом „Из садржаја :“. Ако публикација уз главни текст садржи и прилог који има карактер садржајно самосталног рада, наводи се „Садржи и:“. Примери за опис садржајно самосталних радова дати су у одељку Садржајно самостални радови (страни 70).

Напомене о додацима уз садржај уносе се за додатке као што су увод, предговор, поговор, коментар, речник употребљених речи, литература, регистар, резиме и сл. Међусобно се одвајају симболом *тачка, размак, црта, размак* (□-□) уколико су подаци разноврсни, или симболом *размак, тачка-зарез, размак* (□;□) за додатке исте врсте. Наводе се редоследом којим су дати у публикацији. Подаци о

предговору, поговору, коментару и сличним прилозима преносе се дословно са њиховим стварним насловима, податком о одговорности и опсегу.

Податак о библиографији уноси се у напомену тако што се након речи *Библиографија* и двотачке наведе опсег додатка.

Податак о резимеу се наводи без податка о опсегу, дословно како је наведен у публикацији. Ако је резиме наведен на више од три страна језика, у напомену се уписује: *Резимеи на страним језицима*.

Подаци о регистрима, индексима и сличним прилозима наводе се без навођења опсега

Пример.

ТЕСЛА, Никола, 1856-1943

Младост и први изуми / Никола Тесла ; приредио и прилагодио за децу Драган Хамовић ; [превод с енглеског Дубравка Смиљанић ; илустровао Младен Анђелковић]. – 3. изд. – Београд : Завод за уџбенике, 2017 (Лозница : Мобид). – 59 стр. : илустр. ; 21 см. – (Библиотека Књига и по)

„Приређено поводом 150 година од рођења Николе Тесле (1856-1943)“ → стр. 5. – Ауторова слика. – Тираж 2.000. – Стр. 7-9: Писмо младом читаоцу : човек светлости / Драган Хамовић.

001	##	[b]а-текстуална грађа, штампана [c]m-монографска публикација [d]0-нема хијерархијског односа
200	0#	[a]Младост и први изуми [f]Никола Тесла [g]приредио и прилагодио за децу Драган Хамовић [g][превод с енглеског Дубравка Смиљанић [g]илустровао Младен Анђелковић]
205	##	[a]3. изд.
210	##	[a]Београд [c]Завод за уџбенике [d]2017 [e]Лозница [g]Мобид
215	##	[a]59 стр. [c]илустр. [d]21 см
225	1#	[a]Библиотека Књига и по
300	0#	[a]„Приређено поводом 150 година од рођења Николе Тесле (1856-1943)“ → стр. 5
300	0#	[a]Ауторова слика
300	0#	[a]Тираж 2.000
300	0#	[a]Стр. 7-9: Писмо младом читаоцу : човек светлости / Драган Хамовић
700	#1	[a]Тесла [b]Никола [f]1856-1943 [4]070-autor
702	01	[a]Хамовић [b]Драган [4]340-urednik [4]080-autor uvoda
702	01	[a]Смиљанић [b]Дубравка [4]730-prevodilac
702	01	[a]Анђелковић [b]Младен [4]440-ilustrator

Подручје идентификатора извора и података о доступности

Идентификатор извора је број или алфанумеричка ознака која се односи на извор према међународном стандарду. Извор може имати више идентификатора уколико је издат у више формата или облика, ако га је објавило више издавача или ако припада групи (целини) и има идентификатор и појединачног дела и групе.

За монографске публикације, најчешћи идентификатор је Међународни стандардни број књиге (ISBN – International Standard Book Number). До 2007. године овај број се састојао од 10 цифара, а након тога од 13. Цифре су груписане у 5 целина које су раздвојене размаком или цртицом. У питању су следеће целине:

1. троцифрени префикс (тренутно се користе 978 и 979)
2. идентификатор групе (највише пет цифара које идентификују одређену државу, географски регион или језик)
3. идентификатор издавача (највише седам цифара)
4. идентификатор публикације (највише шест цифара којима се идентификује појединачно издање или формат одређеног наслова)
5. једноцифрени контролни број (који се израчунава из осталих цифара и служи за детекцију грешке).

Сваки идентификатор може бити пропраћен објашњењем које га прецизније идентификује (на пример повез или формат), као и подацима о доступности и/или цени који такође могу имати своја објашњења. Сваком поновљеном идентификатору извора претходи симбол *тачка*, *размак*, *црта*, *размак* (.□-□), осим ако не почиње у новом реду. Подацима о доступности и/или цени претходи *размак*, *двотачка*, *размак* (□:□). Објашњење уз идентификатор или податак о доступности и/или цени наводи се у округлим заградама.

Пример.

SPINOZA, Baruch de, 1632-1677		
Kratka rasprava o Bogu, čoveku i njegovoj sreći / Baruh Spinoza ; prevod s nemačkog i pogovor Milan Tasić. – 1. Deretino izd. – Beograd : Dereta, 2011 (Beograd : Dereta). – 129 str. ; 17 cm. – (Mala filozofska biblioteka / [Dereta, Beograd])		
Prevedeno prema: Korte verhandeling van God, de mensch en deszelfs welstand. – Tiraž 1.000. – Pogovor: str. 123-129. – O autoru: str. [131].		
ISBN 978-86-7346-838-9 (broš.)		

001	##	[b]a-текстуална грађа, штампана [c]m-монографска публикација [d]0-нема хијерархијског односа
010	##	[a]978-86-7346-838-9 [b]broš.
200	0#	[a]Kratka rasprava o Bogu, čoveku i njegovoj sreći [f]Baruh Spinoza [g]prevod s nemačkog i pogovor Milan Tasić
205	##	[a]1. Deretino izd.
210	##	[a]Beograd [c]Dereta [d]2011 [e]Beograd [g]Dereta
215	##	[a]129 str. [d]17 cm
225	1#	[a]Mala filozofska biblioteka [f][Dereta, Beograd]

300	0#	[a]Prevedeno prema: Korte verhandeling van God, de mensch en deszelfs welstand
300	0#	[a]Tiraž 1.000
300	0#	[a]Pogovor: str. 123-129
300	0#	[a]O autoru: str. [131]
700	#1	[a]Spinoza [b]Baruch de [f]1632-1677 [4]070-autor
702	01	[a]Tasić [b]Milan [4]730-prevodilac [4]911-autor pogovora
900	#4	[a]Спиноза [b]Барух де [f]1632-1677
900	#3	[a]Spinoza [b]Benedictus de [f]1632-1677
900	#9	[a]Spinoza [b]Benedikt de [f]1632-1677

Библиографски опис континуираних извора

Библиографски опис континуираних извора прописан је стандардом ISBD(CR). Континуирани извор је извор који се објављује периодично и нема унапред утврђен завршетак излагања. Може бити серијска публикација или текући интегративни извор. Серијска публикација се објављује у одвојеним свескама које су обично нумерисане. У серијске публикације спадају часописи (штампани или електронски), магацини, новине, монографске серије, годишњи извештаји и слично. Интегративни извор је извор који се допуњава или мења додавањем делова који не остају одвојени (као нова свеска часописа), већ се интегришу у целину. Пример интегративног извора је веб презентација која се ажурира, или извор састављен од слободних листова који се допуњава.

Библиографски опис серијских публикација заснива се на првом броју (или првом броју који је доступан). Све касније настале промене (осим промене наслова) наводе се у напмени. Уколико дође до промене наслова, формира се нови опис. Код интегративних извора, опис се заснива на текућој (тренутној) итерацији, односно текућем стању. Ранији елементи описа се наводе у напмени.

За серијске публикације уносе се подаци о нумерацији у подручје 3 (подручје података специфичних за врсту грађе или извора). То су подаци о првој и последњој свесци који су раздвојени цртицом. Уколико серијска публикација није престала са излагањем, место за податке о последњој свесци остаје празно. У библиографском запису, ови подаци се уписују у потпоље *a* (*Нумерички подаци: године, година, свеска*) поља 207 (*Нумерички подаци*). У подручје напомена уноси се податак о периодичности (у библиографском запису, поље 326 – *Напомена о учесталости излагања*), као и податак о описиваној јединици (уколико то није први број). У подручје идентификатора извора за серијске публикације уноси се Међународни стандардни број серијске публикације (ISSN International Standard Serial Number) и кључни наслов коме претходи симбол *размак, знак једнакости, размак* (□=□). ISSN и кључни наслов додељује Национални центар за ISSN. ISSN се у библиографски запис уноси у поље 011, а кључни наслов у поље 530.

Пример.

<p>НОРМА : образовање учитеља јуче, данас, сутра / главни и одговорни уредник Јелена Косановић. – Год. 1, бр. 1 (1990)- . - Сомбор : Педагошка академија „Жарко Зрењанин“, 1990- . – 23 cm</p> <p>Три пута годишње. – Два пута годишње (2010-). – Прекид излажења од бр.2 (1991) до бр. 1 (1995). -Поднаслов од 1995. Часопис за теорију и праксу образовања. - Главни и одговорни уредници: Јелена Косановић (од бр. 1 /1990); Ђорђе Ђурић (од бр. 1/1995); Недељко Родић, гл. уред., Првослав Јанковић, одг. уред. (од бр. 1-2/1999); Првослав Јанковић (од бр. 1-2/2001); Ђорђе Надрљански (од бр. 1/2007); Светлана Шпановић (од бр. 1-2/2008); Тихомир Петровић (од бр. 1/2010); Жељко Вучковић (од бр. 1/2012); Борјанка Трајковић (од бр. 2/2015). – Издавачи: Учитељски факултет, Сомбор (од 1995); Педагошки факултет, Сомбор (од 2006). – Штампариие: од бр. 2/3 (1995) Графика, Апатин; од бр. 1/2 (1996) Просвета, Сомбор; од бр.1/2 (1997) Младост, Озаци; од бр. 3 (2000) Графика, Апатин; од бр. 2/3 (2003) Нинограф, Сурчин; од бр. 1 (2006) МБМ Плас, Нови Сад; од бр. 2 (2012) Printazur, Сомбор; од бр. 1 (2013) Комазец, Инђија; од бр. 2 (2013) Симбол, Петроварадин; од бр. 2 (2014) Службени Гласник, Београд; од бр. 1 (2016) Сајнос, Нови Сад. – Текст од бр. 1 (2013)ћир. и лат.; од бр. 1 (2014) на срп. (ћир. и лат.) и енгл. језику; од бр. 2 (2015) на енгл. језику.</p> <p>ISSN 0353-7129 = НОРМА (Сомбор)</p>	
--	--

001	##	[b]а-текстуална грађа, штампана [c]s-серијска публикација [d]1-публикација је на највишем нивоу
011	##	[e]0353-7129
200	0#	[a]Норма [e]образовање учитеља јуче, данас, сутра [f]главни и одговорни уредник Јелена Косановић
207	#0	[a]Год. 1, бр. 1 (1990)-
210	##	[a]Сомбор [c]Педагошка академија „Жарко Зрењанин“ [d]1990-
215	##	[d]23 cm
300	##	[a]Прекид излажења од бр.2 (1991) до бр. 1 (1995)
300	0#	[a]Поднаслов од 1995. Часопис за теорију и праксу образовања
300	0#	[a]Главни и одговорни уредници: Јелена Косановић (од бр. 1 /1990); Ђорђе Ђурић (од бр. 1/1995); Недељко Родић, гл. уред., Првослав Јанковић, одг. уред. (од бр. 1-2/1999); Првослав Јанковић (од бр. 1-2/2001); Ђорђе Надрљански (од бр. 1/2007); Светлана Шпановић (од бр. 1-2/2008); Тихомир Петровић (од бр. 1/2010); Жељко Вучковић (од бр. 1/2012); Борјанка Трајковић (од бр. 2/2015)

300	0#	[a] Издавачи: Учитељски факултет, Сомбор (од 1995); Педагошки факултет, Сомбор (од 2006)
300	0#	[a]Штампарије: од бр. 2/3 (1995) Графика, Апатин; од бр. 1/2 (1996) Просвета, Сомбор; од бр. 1/2 (1997) Младост, Озаци; од бр. 3 (2000) Графика, Апатин; од бр. 2/3 (2003) Нинограф, Сурчин; од бр. 1 (2006) МБМ Плас, Нови Сад; од бр. 2 (2012) Printazur, Сомбор; од бр. 1 (2013) Комазец, Инђија; од бр. 2 (2013) Симбол, Петроварадин; од бр. 2 (2014) Службени Гласник, Београд; од бр. 1 (2016) Сајнос, Нови Сад
300	0#	[a]Текст од бр. 1 (2013)ћир. и лат.; од бр. 1 (2014) на срп. (ћир. и лат.) и енгл. језику; од бр. 2 (2015) на енгл. језику.
326	##	[a]Три пута годишње
326	##	[a]Два пута годишње [b]2010-
530	0#	[a]Норма [b]Сомбор

Напомена. Ова серијска публикација се обрађује и аналитички, тј. каталогизују се и њени компонентни/саставни делови (у овом случају, чланци у часопису). За компонентне делове ово је матична публикација, па је према хијерархијском односу, она је на вишем новоу од својих саставних делова. Због тога запис у потпољу 001d (*Хијерархијски ниво*) има ознаку 1 што значи да је у питању публикација на највишем нивоу. Запис једног њеног компонентног дела приказан је у одељку Библиографски опис компонентних делова публикације (видети пример).

Библиографски опис компонентних делова публикације

Библиографски опис компонентних или саставних делова публикације прописан је стандардом ISBD(CP). Идентификација компонентног дела зависи од идентификације матичне јединице којој припада. Библиографским описом компонентних делова идентификују се чланци и поједина поглавља у монографским и серијским публикацијама, изводи из аудиовизуелних записа, саставни делови штампаних музикалија, картографског материјала, електронске грађе и слично. Комплетан опис компонентног дела се састоји из четири целине:

- опис компонентног дела (елементи описа који се односе на део)
- елемент повезивања (симбол // или предлози „У“ или „На“)
- идентификација матичне јединице (представљена њеним скраћеним библиографским описом)
- подаци о локацији компонентног дела у оквиру матичне јединице.

У библиографском запису, повезивање компонентног дела и матичне публикације може се вршити на више начина, према програмском решењу библиотечког информационог система. У неким системима повезивање се врши помоћу идентификатора извора (ISBN, ISSN или неки други идентификатор), док је у неким системима повезивање омогућено преко идентификационог броја библиографског записа матичне публикације.

Пример.

ВУЧКОВИЋ, Жељко, 1960-

Мисија библиотека у информатичком друштву / Жељко Вучковић. – Библиографија. - Summary.

У: Норма. – ISSN 0353-7129. – God. 13, br. 1-2 (2008), str. 23-35.

001	##	[b]a – текстуална грађа, штампана [c]a – аналитички ниво (саставни део) [d]2 – публикација је другом нивоу
011	##	[a]0353-7129 (TI=Норма : образовање учитеља јуче, данас, сутра)
200	1#	[a]Мисија библиотека у информатичком друштву [f]Жељко Вучковић
215	##	[a]str. 23-35[i]God. 13 [h]br. 1-2 [k]2008
320	0#	[a]Библиографија
320	0#	[a]Summary
700	#1	[a]Вучковић [b]Željko [f]1960- [4]070-autor

Напомена. Запис компонентног дела је повезан са матичном публикацијом преко њеног ISSN-а. Шифра *a* у потпољу 001c (*Библиографски ниво*) указује на то да је у питању компонентни део и да се, према томе, ISSN наведен у 011a односи на матичну публикацију. Пошто је у питању саставни део, он је у хијерархијском поретку испод матичне публикације. Због тога запис компонентног дела у потпољу 001d (*Хијерархијски ниво*) има ознаку 2 што значи да је у питању публикација на другом нивоу. Матична публикација је на највишем нивоу, што је истакнуто ознаком 1 у потпољу 001d записа матичне публикације (видети пример у одељку Библиографски опис континуираних публикација).

Редослед каталожких јединица у лисном каталогу и редакција каталога

Каталожке јединице се у лисном каталогу ређају према азбучном/абecedном редоследу реданица. У оквиру групе каталожких јединица са истом одредницом равноправан статус имају главне и аналитичке каталожке јединице, а затим долазе споредне каталожке јединице. Разврставање се врши према првој речи у одредници (реданици), а када су реданице једнаке, ређање се врши према другој речи.

Пример. ПЕРИЋ, Л.
 ПЕРИЋ, Ленка
 ПЕРИЋ, Лука
 ПЕРИЋ, Љубица

Каталожке јединице са неразрешеним иницијалима у одредници ређају се испред оних са разрешеним.

Пример. Л. М.
 Л. Р. Т.
 Лазић, Ђорђе

Приликом ређања каталожких јединица не узимају се у обзир одређени и неодређени чланови у страним језицима.

Када је одредница споредне каталожке јединице у виду графичког знака, ређање се врши од једноставнијих ка сложенијим знацима, а све такве јединице групишу се испред слова А.

Каталожке јединице са личним именом у одредници ређају се испред одреднице са презименом које је идентично датом имену.

Пример. АЛЕКСАНДАР Велики, македонски краљ
 АЛЕКСАНДАР, Арсен

Прво се ређају листићи са одредницама у којима презимена нису потпуна, затим потпуна и на крају сложена презимена.

Пример. ПЕТ., Петар
ПЕТРОВИЋ, Петар
РАДИЋ-Марић, Јована

Уколико одредницу чине идентично име и презиме различитих аутора, прво се ређају каталожке јединице у којима је у одредници уз име аутора додата година рођења и смрти, затим оне које садрже додаток који је навео каталогизатор и на крају јединице са додатим иницијалом очевог имена у одредници.

Пример. ПОПОВИЋ, Јован (1905-1952)
ПОПОВИЋ, Јован, лекар
ПОПОВИЋ, Јован А.

Поредак каталожких јединица које описују дела једног аутора (дакле, јединица са истом индивидуалном одредницом) је следећи: прво се ређају сабрана и целокупна дела, затим изабрана дела, одабрана дела и избор из дела, затим долазе појединачна дела сређена азбучним/абecedним редоследом главних стварних наслова и коначно споредне каталожке јединице на којима се аутор може јавити као коментатор, писац поговора, писац предговора и сл. Споредне каталожке јединице са истом одредницом разврставају се према пододредници, а уколико се и оне поклапају, онда према одредници дела на које се упућује.

Уколико имамо више каталожких јединица које описују исто дело, разврставамо их према години издавања (прво јединице без ознаке за године [б. г.], онда оне са ознаком за годину).

Упутно-информативни систем лисног каталога чине помоћне каталожке јединице. Прегледност каталога постиже се помоћу листића међаша. Они претходе одређеним скупинама каталожких јединица.

Редакција каталога је континуирани процес који подразумева доследно спровођење јединствене одреднице, уједначавање и употпуњавање каталожког описа, допуњавање упутно-информативног система и перманентно спровођење каталожких принципа.

Успостављањем упутно-информативног система и редакцијом каталога обезбеђује се доследност, целовитост и информативност каталога.

Каталогизација у публикацији – СІР

Каталожки опис у публикацији – СІР (Cataloguing in Publication) представља прелиминарни, скраћени каталожки опис који се израђује пре објављивања публикације. СІР запис даје сажете информације о библиографским карактеристикама и садржини публикације. Израђује се за библиотечко-информациону грађу и изворе који су у завршној фази припреме за објављивање у папирној или електронској форми.

Израду СІР записа у Србији врши Народна библиотека Србије и Библиотека Матице српске (за издаваче са територије Војводине) на захтев издавача. То је заједничка, законска обавеза издавача и наведених библиотека.

СІР запис је основа за формирање информационих инструмената и база података, јер националне библиотеке, захваљујући овој законској обавези, имају записе о свим делима која се објављују у држави. Може се примењивати и за израду издавачких и сајамских каталога, разноврсних билтена приновљених издања, библиографија итд.

Остваривање СІР програма суштински је повезано са два пројекта модерног библиотекарства: Универзалном библиографском контролом – UBC (Universal Bibliographic Control) и Универзалном доступношћу публикација UAP (Universal Availability of Publication). Спровођењем пројекта СІР-а остварује се један од основних захтева универзалне библиографске контроле да публикација буде каталогизована само једном, у земљи из које потиче.

Код нас се са израдом СІР-а почело 80-тих година прошлог века. Опис се ради за монографске и серијске публикације, некњижну грађу и електронске изворе. СІР се не израђује за рекламне материјале, интерна документа, упутства за руковање и одржавање, позивнице, летке, зидне и друге календаре који не садрже стручне или литерарне прилоге, роковнике без текстуалних прилога, ценовнике производа и услуга, проспекте издавачких кућа, музеја и сличну грађу.